

Stoeien met de vraag

De geschiedenis van Steinmetz in vogelvlucht

Missie

Steinmetz zorg en onderwijs stelt zich ten doel dat kinderen en volwassenen met een handicap hun leven vorm kunnen geven volgens eigen wensen en toekomstbeelden, in relatie tot de directe omgeving. Hiertoe biedt Steinmetz individuele ondersteuning op basis van de vraag, door het inzetten van professionele, betrokken medewerkers. Voorwaardelijk hieraan biedt Steinmetz haar medewerkers een betekenisvolle werkomgeving.

Visie

Om de missie te realiseren en om daadwerkelijk tot vraaggerichte zorg te komen, benadert Steinmetz dienstverlening als een coproductie tussen de klant, het klantsysteem en de organisatie, met als voorwaarden empowerment van klanten en medewerkers, transparantie van het proces en samenwerking, zowel intern en extern.

Stoeien met de vraag

De geschiedenis van Steinmetz in vogelvlucht

Inhoudsopgave

Woord vooraf _____ 4

Leeswijzer _____ 6

Historisch overzicht _____ 9

Vijftig jaar de cliënt centraal

Inleiding: Thema's als rode draad _____ 9

Thema 1: De vraag erkennen _____ 11

1.1 Jaren vijftig: Meervoudig gehandicapte kinderen _____ 11

1.2 Jaren zeventig en tachtig: Meervoudig gehandicapte
(jong)volwassenen _____ 12

1.2.1 Jaren tachtig en negentig: Erkenning van de vraag van
mensen met niet-aangeboren hersenletsel in Haaglanden _____ 17

1.3 Jaren zeventig: Lichamelijk gehandicapte volwassenen _____ 18

1.3.1 Jaren tachtig en negentig: Erkenning van de vraag van
mensen met niet-aangeboren hersenletsel in Rijnmond _____ 18

1.4 Andere erkenningsmomenten _____ 19

Thema 2: Nieuwe vormen van zorg- en dienstverlening _____ 21

2.1 Eerste stroming: Begeleiding gericht op de totale
leefomgeving _____ 23

2.2 Tweede stroming: Begeleiding wonen (jong)volwassenen
met een meervoudige handicap _____ 27

2.3 Derde stroming: Begeleiding wonen (jong)volwassenen
met een lichamelijke handicap _____ 29

2.4 Samenkomst van stromingen: Synthese en verdere opbouw _____ 35

Samenvatting en vooruitblik _____ 39

Organogram _____ 40

Namen verklaard _____ 42

Wij bedanken _____ 46

Literatuurlijst _____ 47

De auteurs _____ 48

Woord vooraf

Waarom een uitgave over het verleden maken terwijl er zo veel te doen is in het heden en met het oog op de toekomst? Juist die turbulente omgeving, de druk van voortdurende wijzigingen in wet en regelgeving, is voor mij aanleiding stil te staan bij het verleden en de wijze waarop Steinmetz en haar voorlopers omgingen met ingrijpende veranderingen. Het vijfjarig bestaan van Steinmetz zorg en onderwijs in 2005 speelt tevens een rol. Een lustrum is een moment om je te bezinnen op heden en toekomst en terug te kijken hoe het allemaal tot stand is gekomen. Kortom, aanleiding genoeg om een al veel langer levend idee daadwerkelijk vorm te geven en delen van de historie van Steinmetz zorg en onderwijs - en de stichtingen waaruit de organisatie is ontstaan - schriftelijk vast te leggen.

Wat mij vooral opvalt in alle ontwikkelingen door de jaren heen, is dat de uitgangspunten en drijfveren nauwelijks veranderd zijn. De kwaliteit van zorg en dienstverlening en de vraag van de cliënt zijn leidraad. De werkwijze en omgang met cliënten zijn veranderd onder invloed van technische en maatschappelijke ontwikkelingen, maar de basis is nog steeds dezelfde. We streven naar emancipatie (empowerment) van de cliënt met als uitgangspunt volwaardig burgerschap. De cliënt wordt in staat gesteld de regie over zijn eigen leven te verkrijgen en te behouden.

Steinmetz is een organisatie van en voor mensen. Dat komt terug in de inhoud van deze uitgave. Hier geen objectieve beschrijving van de historische feiten, maar een impressie van vele persoonlijke belevingen van die feiten. De auteurs hebben ervoor gekozen

nauwelijks namen van (oud-)medewerkers te noemen, omdat zorg verlenen teamwork is en het niet mogelijk is iedereen te vermelden. Ik deel die keuze. Bestuurders en leidinggevenden geven richting aan nieuwe ontwikkelingen en structuren, maar hun ideeën worden pas werkelijkheid als ze in de directe zorg en dienstverlening gestalte krijgen.

Een duidelijk verschil met het verleden is het tempo waarin de organisatie zich ontwikkelt. De totstandkoming van naar huidige begrippen grootschalige uitbreidingen vergde voorheen veel tijd. Eenmaal afgerond, kan de organisatie door haar omvang echter veel cliënten tegelijkertijd van dienst zijn. Nu zijn de projecten kleinschalig en worden ieder jaar meerdere nieuwe locaties of projecten gerealiseerd. Voeg daarbij de op handen zijnde wijzigingen in wet en regelgeving en het is duidelijk dat de organisatie ook de komende jaren weer flink in beweging zal zijn. 'Stoeien met de vraag' laat zien dit dat kan met behoud van de wezenlijke doelstellingen.

Tot slot wil ik iedereen die een bijdrage geleverd heeft aan de totstandkoming van deze uitgave hartelijk danken, de auteurs Henna van Gaans en Liesbeth de Ree in het bijzonder.

Hans Waardenburg
algemeen directeur

Leeswijzer

Inleiding

Wanneer u deze uitgave openslaat zult u merken dat we die op een bepaalde manier hebben samengesteld. We hebben dat zo gedaan dat u op verschillende manieren kunt 'lezen'.

De uitgave kent zoals de meeste eenmalige publicaties een unieke ontstaanswijze. Hiervoor zijn wij als auteurs verantwoordelijk maar er zijn ook vele anderen bij de realisatie betrokken geweest zonder wie dit boekje niet tot stand had kunnen komen.

Indeling

Deze uitgave heeft als uitgangspunt 'voor elk wat wils'. Voor de lezer die in eerste instantie een kijker is, is een aantal foto's geplaatst.

Voor de lezer die een indruk wil krijgen wanneer en hoe Steinmetz is ontstaan, wanneer de verschillende locaties zijn gebouwd, geopend, enzovoorts is er een historisch overzicht met jaartallen. De daarin genoemde openingsdata van de locaties zijn overigens de momenten waarop de bewoners daar zijn komen wonen. Met het overzicht geven we de lezer op snelle wijze inzicht in het verloop van de geschiedenis van Steinmetz.

Tenslotte is er de 'terugblik', voor de lezer die zich verder wil verdiepen in Steinmetz.

We hebben een verhaal geschreven waarin naar voren komt wat het kenmerkende is van het gedachtegoed van Steinmetz en van de ontwikkeling die de stichting heeft doorlopen.

Deze uitgave biedt dus geen volledig historisch overzicht, is geen geschiedenisboek maar biedt wel een terugblik op de geschiedenis. Het is een verhaal over 'de cliënt centraal', dat is aangevuld met jaartallen, informatie en een toelichting op namen van locaties en vormen van dienstverlening.

Aanleiding

In de loop van de tijd zijn er al eerder stappen ondernomen om te komen tot geschiedschrijving van de stichting en vastlegging van het gedachtegoed. Ook zijn er al eerder initiatieven geweest om tot het verzamelen van belangrijk bestaand materiaal over te gaan.

De verhuizing van het Centraal Bureau in 2002 naar Rijswijk levert naast een prachtige kantoorruimte ook kelderruimte op. Hierdoor ontstaat de gedachte om tot archivering over te gaan van de beschikbare papieren informatie van Steinmetz. In 2002 wordt hier mee gestart, met als doel het schriftelijke materiaal vanuit de diverse locaties een goede bewaarplek te geven. De verzameling die op die manier langzamer-

hand gaat ontstaan, bevat naast rapporten en notities ook een beperkte hoeveelheid fotomateriaal.

Het vijfjarig bestaan van Steinmetz zorg en onderwijs in 2005 is de aanleiding om stil te staan bij de geschiedenis van de stichting en de stichtingen waaruit het huidige Steinmetz is voortgekomen. De vraag die naar boven komt, is of het mogelijk zou zijn deze geschiedenis te beschrijven. Een oriëntatie op deze vraag is gestart. Het schrijven van een geschiedenisverhaal, ook al is dit afgebakend tot een bepaalde periode en een bepaalde organisatie, gaat altijd gepaard met het verzamelen en ordenen van een grote hoeveelheid schriftelijk materiaal en gegevens uit mondelinge overlevering. Bij ons in het archief blijkt er een beperkte hoeveelheid fotomateriaal en het nodige schriftelijke materiaal beschikbaar en op de locaties blijkt veel bekend uit mondelinge overlevering. Eenmaal besloten om de geschiedenis in beeld te gaan brengen, is de eerste stap dan ook het maken van een selectie van wat zich in het archief bevindt. Duidelijk wordt dat een aantal rapporten en achtergrondinformatie ontbreekt. De volgende stap is daarom het zoeken en verzamelen van ontbrekende rapporten. Op de verschillende locaties is een aantal daarvan gevonden.

Maar daarnaast wordt ook, al direct bij de vaststelling dat er een publicatie zou verschijnen, besloten dat er een aantal interviews en groeps gesprekken plaats gaat vinden. De gehouden individuele interviews zijn vooral met de mensen van het eerste uur. De onderwerpen van de twee groeps gesprekken zijn de geschiedenis van de stichting en locaties in respectievelijk Haaglanden en Rijnmond. Hieraan nemen een aantal (oud-)medewerkers deel, ouders, oud-bestuursleden en een medewerker van het zorgkantoor. Alle gesprekken worden op band opgenomen en volledig uitgeschreven, zodat er nauwkeurige informatie beschikbaar komt die het verloop van de geschiedenis precies kan inkleuren.

De keuze voor een terugblik

Door de in gang gezette informatievergaring wordt de ontbrekende informatie boven water gehaald. Maar ook ontstaat langzamerhand inzicht in de dynamiek binnen en omvang van de geschiedenis van Steinmetz. Als bij het uitspreiden van een waaier zijn in de loop van de tijd steeds meer personen op steeds meer plekken op verschillende wijzen bij Steinmetz betrokken geraakt. Dit inzicht leidt tot een omslagmoment waarop wij, als auteurs, vaststellen op welke wijze er in een kort

tijdsbestek recht gedaan kan worden aan de geschiedenis van onze stichting. De inhoud is geen geschiedschrijving geworden maar een combinatie van feitelijk materiaal en een inhoudelijk verhaal over de rode draad, die loopt door alle ontwikkelingen in de loop van de tijd en op diverse plekken.

De foto's

Bij het verzamelen van foto's streefden we ernaar zowel de verschillende tijdstippen en locaties naar voren te laten komen als de verschillende vormen van wonen en zorg- en dienstverlening. De geplaatste foto's komen deels voort uit officiële rapporten zoals jaarverslagen. Maar ook komt een deel van het materiaal voort uit persoonlijke collecties. Wij zijn dan ook blij dat (oud-)medewerkers en cliënten bereid waren om persoonlijke herinneringen ter beschikking te stellen aan deze uitgave.

Vijftig jaar de cliënt centraal

een terugblik in de geschiedenis van Steinmetz

Inleiding: Thema's als rode draad

Bij het op schrift stellen van een deel van de geschiedenis van een organisatie kan de schrijver zich beperken tot een aantal belangrijke feiten. Interessanter wordt het als er een rode draad in het verhaal te herkennen is, aangenomen dat een dergelijk centraal thema uit de geschiedenis te destilleren is.

Bij Steinmetz¹ zorg en onderwijs is dat zeker het geval. Sterker nog: we kunnen twee centrale thema's benoemen. Beide zijn nauw verbonden met de missie van Steinmetz, waarin de vraag van de cliënt centraal staat. Dit verhaal is opgebouwd aan de hand van deze twee centrale thema's. Hierbij realiseren we ons natuurlijk dat deze keuze een beperking betekent voor de andere aspecten uit de geschiedenis van Steinmetz. Ook de gekozen thema's kunnen in het bestek van deze uitgave niet uitputtend aan bod komen. Niettemin geven ze verdieping en houvast aan de geschiedschrijving die u straks gaat lezen.

Het eerste thema is het erkennen van nieuwe vragen en behoeften van zowel groepen cliënten als individuele cliënten. Het tweede thema is daarmee verbonden: het ontwikkelen van nieuwe vormen van zorg- en dienstverlening. Steinmetz leunt niet tevreden achterover maar neemt initiatief, experimenteert en neemt soms risico's. De beide thema's zijn verbonden met drie stromingen - denkwijzen over zorg - en de drie organisaties die in Steinmetz zijn samengekomen. Elke stroming heeft invloed gehad op de manier waarop de zorg zich binnen Steinmetz heeft ontwikkeld en op de organisatiestructuur.

¹ Wanneer we spreken over de geschiedenis van Steinmetz, bedoelen we niet alleen de geschiedenis van Steinmetz zorg en onderwijs maar ook van Steinmetz Stichting, Stichting Haags Mytylvormingscentrum, Stichting Haags Tyltylcentrum, Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapt Rotterdam, Stichting De Patio, Stichting Boermarke en Steinmetz-Accommodaties.

1954 De heer P.J.L. de Wit, arts bij de GG&GD, onderzoekt in opdracht van het gemeentebestuur van Den Haag de behoefte aan voorzieningen voor gehandicapte kinderen. De kinderen die hij bij zijn huisbezoeken aantreft, zijn in drie groepen te verdelen: verstandelijk gehandicapt, lichamelijk gehandicapt en zowel lichamelijk als verstandelijk (meervoudig) gehandicapt. Voor de eerste groep zijn al voorzieningen beschikbaar. Voor de tweede groep neemt de gemeente Den Haag in 1958 de mytyschool van de Stichting Haags Fonds voor het Gebrekkige Kind over. Voor de meervoudig gehandicapten wil de gemeente geen voorzieningen treffen, omdat die kinderen "niet ontwikkelbaar zijn in profijtelijke zin". Dat wil zeggen dat men er niet van overtuigd is dat deze kinderen in een school of instelling iets kunnen leren waar zij later voordeel van kunnen hebben en er dus aan twijfelt of het overheidsgeld goed besteed is. Volgens de gemeente moet het particulier initiatief eerst maar eens het tegendeel bewijzen. De Wit deelt die mening niet. Hij wil deze groep kinderen een toekomstperspectief bieden, heeft ideeën over de wijze van opvang en begeleiding en gaat op zoek naar mogelijkheden om een voorziening te realiseren. Het bestuur van de Stichting Haags Fonds voor het Gebrekkige Kind blijkt bereid mee te werken en geld ter beschikking te stellen.

Het klasje van
mevrouw Thomassen

1959

KLEUTERDAGVERBLIJF VOOR LICHAMELIJK GEBREKKIGEN

Haags experiment in Van Beverningkstraat

Bij wijze van Nederlandse primeur wordt momenteel in Den Haag een proef genomen met een dagverblijf voor lichamenlijk gebrekkige kleuters. Het verblijf, dat twee klasjes omvat, is ondergebracht in de school aan de Van Beverningkstraat.

Totaal tien lichamenlijk gehandicapte kinderen van vier tot en met zeven jaar

worden er onderricht en verzorgd. Het experiment is van particuliere zijde uitgegaan. Blijkt de proef een succes, dan zal een beroep op de Haagse gemeenschap worden gedaan, om voor alle lichamenlijk gebrekkige kleuters in de stad — totaal rond honderdtwintig — een verblijf in een dergelijke „mytylkleuterdagverblijf” mogelijk te maken. De proefschool is in januari begonnen. De tien kinderen verblijven er vijf halve dagen per week.

Thema 1: De vraag erkennen

Opvang realiseren. Dat is waar het uiteindelijk om gaat bij Steinmetz. Een plek vinden voor nieuwe cliënten, die een ingewikkelde vraag hebben waarop tot dusver geen toereikend antwoord was. Daarbij alvast vooruitdenkend aan toekomstige vragen en de antwoorden daarop. Dit fenomeen zien we de afgelopen tientallen jaren zowel in Haaglanden als in Rijnmond. Ook tegenwoordig is het zichtbaar, bijvoorbeeld in woonvormen als het Hofje van Boheemen, Pluswonen Polanenhof, Woongroep Pascal, Flexzorg en Senzorg. In al deze gevallen erkent Steinmetz de behoefte van een groep met een complexe hulpvraag, bijvoorbeeld mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH) én een psychiatrisch probleem. In het project 'cliëntprofielen', dat binnen Steinmetz wordt uitgevoerd, staat dit thema centraal: wat zijn vragen van onze cliënten als het om gespecialiseerde dienstverlening gaat? En wat zijn in brede zin de gunstigste voorwaarden waaronder Steinmetz die dienstverlening kan aanbieden dan wel optimaliseren?

Steeds opnieuw erkent Steinmetz de vraag van een cliënt met een specifieke behoefte en reageert ze met een passend antwoord, vaak na een intensief zoekproces. In deze paragraaf gaan we in op een aantal belangrijke momenten in de geschiedenis van Steinmetz waarop dit gebeurde.

1.1 Jaren vijftig: Meervoudig gehandicapte kinderen

Meteen al bij de start van de opvang, later het Haags Mytylvormingscentrum (MVC), gaan de medewerkers op zoek naar het beste antwoord op een behoefte van een groep. Het gaat hier om kinderen met een meervoudige handicap die voortdurend thuis zijn, omdat zij niet op de reguliere scholen kunnen verblijven en hun ouders hen niet uit huis willen plaatsen.

Deels zijn het kinderen voor wie het levensperspectief door de ontwikkelingen op medisch gebied is verbeterd. Ook zijn er kinderen bij die in de voorafgaande jaren ten onrechte in grote intramurale instellingen in de sector voor verstandelijk gehandicapten verbleven.

Door de wens van de ouders om zelf voor hun kind te zorgen, blijven deze kinderen nu thuis. Ook overdag, omdat er geen passende dagopvang beschikbaar is.

1959 De eerste groep – vijf kinderen 's morgens en vijf kinderen 's middags – gaat van start in de Van Beverningkstraat in een gymnastieklokaal van een school: 'het klasje van mevrouw Thomassen'. De opvang en begeleiding van de kinderen worden stapje voor stapje verbeterd en uitgebreid.

1960 In de tweede locatie, een grote kleuterschool aan de **Mijtenstraat**, is de aanpak professioneler. Men doet de eerste praktische aanpassingen en het programma bevat voortaan ook onderwijs. De groep bestaat nu uit twintig kinderen, die de gehele dag aanwezig zijn.

1963 Een grote stap voorwaarts wordt gemaakt als een vleugel van het schoolgebouw aan de **Winterweg** (later Willem Dreespark) beschikbaar komt. Hier is ruimte voor vijf klassen en voor therapieën en maatschappelijk werk. Na ongeveer een jaar komt er reguliere financiering voor het onderwijs en is het mogelijk naast het kinderdagverblijf een officiële school op te zetten.

1965 De locatie aan de Winterweg krijgt officieel de naam **Haags Mytylvormingscentrum (MVC)**.

1966 Het Haags MVC wordt een gemeentelijke stichting, wat onder meer inhoudt dat het personeel de status heeft van ambtenaar in de zin van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet. De statuten bepalen dat het bestuur van het MVC wordt benoemd door burgemeester en wethouders (B en W) van Den Haag.

Pionierswerk

Peter de Wit, schoolarts bij de GGD, neemt het op voor deze kwetsbare groep. Hij heeft in opdracht van de gemeente Den Haag onderzoek gedaan naar de behoefte aan voorzieningen voor gehandicapte kinderen. Hij verricht (eerst grotendeels alleen en later met een team van medewerkers) het pionierswerk dat de opvang voor deze kinderen mogelijk maakt. Hij ziet oplossingen en ontwikkelt initiatieven om zijn ideeën in de praktijk toe te passen. Die ideeën zijn gebaseerd op de naoorlogse ontwikkelingen in de (para)medische wetenschap én de effecten daarvan op de fysiotherapie, ergotherapie en logopedie. Hij combineert (para)medische en pedagogische deskundigheid en vertaalt deze naar een ontwikkel- en revalidatieprogramma voor deze groep kinderen. Zijn uitgangsvraag luidt: 'hoe kunnen we deze kinderen met een complexe cerebrale disfunctie helpen later met zoveel mogelijk voldoening te leven?'

1.2 Jaren zeventig en tachtig: Meervoudig gehandicapte (jong)volwassenen

Een ander voorbeeld van oplossingsgerichtheid is het proces naar erkenning van de behoeften van de tytylgroep, ofwel meervoudig complex gehandicapte jongvolwassenen, in de jaren zeventig. Deels is dit een intern proces dat voorafgaat aan de oprichting van de Steinmetz Stichting. In de jaren tachtig is het een extern proces, als de erkenning van de groep landelijk een item wordt. Daarin spelen Vuurvogel en De Vleugel een

belangrijke rol. Intern verloopt het proces als volgt: Op een bepaald moment ontstaat er op het Haags Mytylvormingscentrum een groep zogenoemde schoolverlaters, jongvolwassenen tussen zeventien en twintig jaar. Het MVC creëert voor hen een aparte afdeling, die niet meer onder de onderwijswet mag vallen. Voor deze jongeren zijn er buiten het MVC geen mogelijkheden om door te stromen. Aanvankelijk hoopt het MVC dat een overleg met de 's-Gravenhaagse vereniging Dr. Schröder-v.d. Kolk leidt tot een bezigheidsafdeling. Binnen deze organisatie, die gericht is op dagbesteding voor mensen met een verstandelijke handicap, erkent men dat er cliënten zijn die niet

Foto links: Wethouder Schouten heeft zojuist het Mytylvormingscentrum aan de Winterweg symbolisch geopend: hij is door een met tekeningen dichtgeplakte deur gestapt. De kinderen vinden 't maar zo-zo, dat 'die meneer' door hun tekeningen stapt. Naast de wethouder zijn echtgenote. (foto Haagsche Courant)

Foto rechts: Met slaande trom brak gisteren de zon door aan de Winterweg, het was feest (1965).

Ieder zijn meug ...

Je kunt het ... Kom maar!

'Zijn eerste sigaret'

(uit jaarverslagen MVC 1966 en 1967)

kunnen deelnemen aan arbeid of dagbesteding zoals daar aangeboden. Deze cliënten duidt men aan als dubbelgehandicapte jongvolwassenen. Uiteindelijk blijkt dat bij de vereniging geen passende mogelijkheden bestaan voor de meervoudig complex gehandicapte jongvolwassenen. Zij kunnen ook niet doorstromen of gebruikmaken van andere voorzieningen. De sociale werkplaats is niet geschikt, doordat de motorische beperkingen van de cliënten te groot zijn en er geen hulp bij de verzorging mogelijk is. Daarnaast zijn dagverblijven voor verstandelijk gehandicapten niet geschikt, omdat ze ontoegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers, er geen paramedische begeleiding is en hun programma's niet aansluiten bij de interessewereld van de tytylschoolverlaters.

Eerste stenen

Het MVC kiest uiteindelijk voor een eigen initiatief met als organisatievorm het dagverblijf. De extra voorzieningen, zoals therapieën die men op school gewend was zelf aan te bieden, worden door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk (CRM) erkend en toegestaan. Het dagverblijf start met een eigen programma in een van de klaslokalen in de school. Van 1970 tot 1978, toen de eerste stenen van De Vleugel en Vuurvogel werden gelegd, werd achter de schermen geijverd voor de officiële erkenning, toestemming en realisering van een woonvorm en dagactiviteitencentrum voor deze groep.

Aanvankelijk deed het bestuur van het MVC dit en vanaf 1976 kwam dit voor rekening van het bestuur van de Steinmetz Stichting.

De oprichting van de Steinmetz Stichting garandeert een voortzetting van de opvang voor deze jongvolwassenen. Daarna strijden beide instellingen een tiental jaren voor landelijke herkenning en erkenning van de behoefte van deze groep cliënten. De Vleugel en Vuurvogel ontwikkelen ieder op hun eigen wijze hun expertise in de begeleiding van de groep en

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleid, maar voor bepaalde beslissingen is de goedkeuring van B en W vereist. In het bestuur heeft een gemeentelijk gedelegeerde zitting, met adviserende stem. Verder bepalen de statuten dat voor benoeming en ontslag van personeel de goedkeuring van B en W vereist is.

Deze op zich administratieve beslissing is een belangrijke verbetering. Het gemeentebestuur erkent hiermee namelijk dat het een taak heeft in het bieden van opvang aan meervoudig gehandicapten.

1969 Enkele jaren van relatieve rust, met vooral aandacht voor het behouden en verdiepen van kennis en vaardigheden van de begeleiding, worden opgevolgd door het probleem van de schoolverlaters. Na hun twintigste moeten leerlingen van school en wat dan? In 1969 krijgt een groepje twintigjarigen in de bestaande locatie een aangepast programma.

1971 Vanwege een grote verbouwing worden alle activiteiten in 1971 tijdelijk elders in Den Haag gehuisvest. De groep leerlingen van twintig jaar verhuist naar een paar lokalen van een kleuterschool in Vredeoord en keert niet meer terug naar het Willem Dreespark. De groep gaat verder onder de naam **d.v.o.** (dagverblijf voor ouderen) **Vredeoord**.

1972 Voor de kinderen die naast dagopvang ook behoefte hebben aan nachtopvang, wordt het kindergezinsvervangend tehuis 't Zomerse Hof gesticht.

School is fijn.

Burgemeester drs. F.G.L.L. Schols opent, door een meiboom op te tuigen, officieel het verbouwde en uitgebreide Mytylvormingscentrum aan het Willem Dreespark (1977). (foto: Haagsche Courant)

nemen ook deel in regionale en landelijke werkgroepen die erop gericht zijn woonvormen en activiteitencentra op te richten.

Naar aanleiding van de discussie hierover verschijnen verschillende rapporten. Het eerste komt uit in februari 1982, heet 'Herkenning en perspectief' en is een initiatief van de werkgroep tytylschoolverlaters van de Nederlandse Federatie van Voorzieningen voor Lichamelijk Gehandicapten (NFVLG) en de Vereniging Van Ouderorganisaties verbonden aan scholen en centra voor lichamelijk gehandicapten. Dit rapport behandelt niet alleen het probleem 'Het ontbreken van vervolgvormingen voor de groep', maar omschrijft ook de groep. Verder schetst het hoe de gewenste woonvoorzieningen er uit moeten zien. Het rapport beveelt aan voor deze groep voorzieningen met eigen erkenningsnormen te onderscheiden van de woonvoorzieningen voor lichamelijk gehandicapten.

Pleidooi

Op 26 maart 1982 vindt hierover een symposium plaats. Daar memoreren aanwezigen de al in 1962 gedane onderkenning dat de behoefte aan voorzieningen zou toenemen met het opgroeien van de kinderen voor wie de zorg wordt ontwikkeld. Vanuit ouders, school

en revalidatiecentra is hetzelfde geluid te horen. Zo ontstaat een pleidooi voor het recht op wonen in (kleine) voorzieningen, gericht op de eigen bestaanswijze van deze groep gehandicapten en hun specifieke hulpvraag. Het rapport pleit voor de mogelijkheid tot passende dagbesteding buitenshuis. De directeur van Vuurvogel houdt op het symposium een pleidooi namens de tytylschoolverlaters. De aanwezigen, onder wie prinses Juliana, luisteren geboeid naar het verhaal, dat gebaseerd is op een gesprek met bewoners van De Vleugel die tevens gebruikmaken van Vuurvogel. Ze vertelden wat ze in hun woonvoorziening zo belangrijk vinden: enerzijds een eigen plek en privacy, anderzijds ook gezamenlijke bezigheden en een gemeenschappelijke huiskamer. Daarnaast noemden zij als belangrijke punten de toegankelijkheid van huis en buurt en de mogelijkheid op hun begeleiders terug te vallen.

Goed voorbeeld doet goed volgen

Na dit symposium is de werkgroep tytylschoolverlaters een feit. Deze werkgroep concludeert uiteindelijk dat er geen apart aanbod moet komen, maar erkent wel de specifieke behoeften en vragen van de groep. Ze neemt aan dat de groep tytyl(meervoudig)-gehandicapten primair is aangewezen op opvang in de activiteitencentra en kleine woonvormen. Men is van mening dat deze zich dan ook voor de groep open zullen stellen. De Vleugel en Vuurvogel krijgen een landelijke voorbeeldfunctie, onder andere door de aansprekende verhalen van de bewoners en deelnemers. De woonvormen en activiteitencentra voor lichamelijk gehandicapten die de tytylgroep moeten gaan opvangen, hebben behoefte aan informatie en kennis. Daarom komen medewerkers van diverse voorzieningen zich op locatie oriënteren op de manier waarop de bewoners van De Vleugel wonen en waarop de deelnemers op Vuurvogel activiteiten aangeboden krijgen. In 1989 speelt Steinmetz hierop in en organiseert naar aanleiding van haar 12 1/2 jarig bestaan het symposium 'Tytylmeervoudig Gehandicapten in woonvorm en activiteitencentrum'. Een groot aantal medewerkers geeft lezingen en workshops op de locaties van Vuurvogel en De Vleugel. In 1992 volgt op Vuurvogel een door het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) georganiseerde studiedag 'Werken met tytylmeervoudig gehandicapten'. Het duurt tot 1990 voordat er een tastbare nieuwe woonvorm komt voor mensen met een meervoudige handicap. In dat jaar wordt namelijk de eerste paal geslagen van het Carla Schuurman Huis. Tot die tijd blijft Steinmetz deelnemen in een regionale werkgroep voor nieuwe voorzieningen.

Kinderen van verschillende leeftijden leven samen in een groep om het gezinsverband zo veel mogelijk te benaderen.

1976 Er wordt gesproken over nieuwbouw in de Haagse wijk Waldeck voor een dagverblijf voor de groep Vredeoord en een gezinsvervangend tehuis voor meervoudig gehandicapten. De vraag rijst of deze nieuwe locatie gekoppeld moet blijven aan het MVC. Om de communicatielijnen kort te houden, gaat de voorkeur uit naar een kleine organisatie. Twee mogelijkheden voor splitsing worden besproken. De eerste is die tussen dagactiviteiten (school, kinderdagcentrum en Vredeoord) en woonvoorzieningen. De andere - uiteindelijk gekozen - optie is die tussen kinderen en volwassenen. De voorzieningen voor de kinderen blijven bij het MVC. Voor de voorzieningen voor volwassenen wordt de **Steinmetz Stichting** opgericht.

1977 Onafhankelijk van elkaar nemen twee stichtingen het initiatief om in Rotterdam een gezinsvervangend tehuis te bouwen. Zij vragen de Vereniging Gehandicapten Rotterdam (VGR) - waarin alle bij gehandicapten betrokken partijen vertegenwoordigd zijn - het initiatief over te nemen. De praktische uitwerking komt eerst in handen van de 'werkgroep aangepaste huisvestingsvormen'. Na een paar maanden neemt de **Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapten Rotterdam (Stichting Accommodaties)** het over. De gemeente stelt twee percelen beschikbaar in de wijken Lombardijen en Crooswijk. Voor het begin van de bouw probeert de Stichting eerst meer vierkante meters te krijgen.

Ontvangst van burgemeester
mr. V.G.M. Marijnen en echtgenote bij
de officiële opening van 't Zomerse Hof
op 19 oktober 1973

Midden jaren zeventig gaat men vanuit Vredeoord regelmatig op
kamp. Legervrachtwagens zorgen voor het vervoer van de materialen.
Deelnemers en begeleiders gaan met de bus.

Pech onderweg

1.2.1 Jaren tachtig en negentig: Erkenning van de vraag van mensen met niet-aangeboren hersenletsel in Haaglanden

Vanaf halverwege de jaren tachtig is steeds vaker de vraag te horen waarom er geen goede opvang is voor mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH)². De groei van deze groep maakt ook zichtbaar dat er voor hen geen uitgekristalliseerde vormen bestaan van begeleiding en opvangmogelijkheden. Mensen met NAH verblijven in voorzieningen voor verstandelijk gehandicapten, in revalidatiecentra, in de psychiatrie en verpleeghuizen en incidenteel ook in voorzieningen voor lichamelijk gehandicapten. Bij hen zelf, maar ook bij hun partners en ouders, heerst onvrede over de woonomstandigheden en begeleidingsmogelijkheden. De vraag die landelijk speelt, namelijk 'Hoe kan een adequaat antwoord gegeven worden op de complexe zorgvraag van mensen met NAH', leidt tot de organisatie van congressen en symposia. Steeds weer komt ook de vraag naar voren wat de meest geschikte sector is voor het ontwikkelen en creëren van opvangmogelijkheden. Op een van de symposia wordt ervoor gepleit te kiezen voor de Lichamelijk Gehandicapten Sector.

In Haaglanden groeit halverwege de jaren negentig binnen De Vleugel het inzicht dat cliënten met NAH een speciale omgeving nodig hebben. Centraal onderschrijft men deze zienswijze en kiest men bij het maken van uitbreidingsplannen voor het bouwen van een woonvorm voor mensen met NAH. De kans doet zich voor om aan te sluiten bij de nieuwbouw in de Haagse Honselersdijkstraat. Daardoor ontstaat De Gantel, een specifieke woonvorm voor mensen met NAH. De medewerkers en bewoners werken samen met het Landelijk coördinatiepunt Niet Aangeboren Hersenletsel aan de ontwikkeling van het begeleidingsmodel Hooi op je Vork. Dit genereert voor het model een landelijke uitstraling. Het is niet alleen geschikt voor de gehandicaptenzorg maar kan ook worden toegepast in andere zorgsituaties, waaronder de thuissituatie. In De Gantel vinden informatieve bijeenkomsten en rondleidingen plaats, die laten zien wat het werken met Hooi op je Vork in de praktijk inhoudt.

² Niet-aangeboren hersenletsel is hersenletsel ontstaan door ziekte of ongeval.

De overheid hanteert de bestaande normen voor gezinsvervangende tehuizen voor verstandelijk gehandicapten in eerste instantie namelijk ook voor voorzieningen voor lichamelijk gehandicapten. Later wordt dit bijgesteld. De VGR wil dat de bouw van een viertal aangepaste woonvormen spoedig begint. De grond in Crooswijk komt pas na 1980 beschikbaar, dus start eerst de bouw in Lombardijen.

1978 Op 17 mei wordt de eerste paal geslagen voor de nieuwbouw in de wijk Waldeck in Den Haag. Goedkeuring van de bouwplannen komt er pas nadat inzichtelijk is gemaakt dat de geplande vierkante meters echt nodig zijn. Daarvoor worden in een grote ruimte elders met stobalen en schotten de gevraagde afmetingen voor het dagverblijf uitgezet en demonstreren deelnemers hoe ze zich daar met rolstoel en rollycar in kunnen bewegen. Dit overtuigt de aanwezige bestuurders ervan dat de gevraagde ruimte passend is. De bouw kan vervolgens beginnen.

1979 De nieuwbouw in Waldeck wordt opgeleverd. Het gezinsvervangend tehuis krijgt de naam **De Vleugel**, passend bij de componistenwijk waarin het is gelegen. Het dagverblijf voor ouderen, Vredeoord, wijzigt zijn naam in **TAC** (tyltylactiviteitencentrum) **Vuurvogel**. De administrateur van de Steinmetz Stichting krijgt in De Vleugel zijn kantoor.

1981 Het Haags Mytylvormingscentrum wijzigt zijn naam in **Haags Tyltylcentrum**. Steeds weer blijkt dat de naam

De heer F.M. Steinmetz

1.3 Jaren zeventig: Lichamelijk gehandicapte volwassenen

In Rotterdam vindt eind jaren zeventig een proces plaats waarin een oplossing wordt gezocht voor een vraag van een groep cliënten met een lichamelijke handicap. Dit valt binnen de ontwikkeling die was ingezet na de grote polio-epidemieën in de jaren vijftig. De vraag rees toen waar mensen met een lichamelijke handicap na behandeling in het ziekenhuis naartoe moesten. Daarom werden zogenoemde Buitenklinieken ingericht, de latere revalidatiecentra. In het verlengde daarvan ontstaan in die periode provinciale en landelijke belangenorganisaties, onder andere de Stichting voor Revalidatie in Zuid-Holland. In somatische verpleeghuizen verblijft een aantal mensen dat daar gezien hun leeftijd eigenlijk niet zou moeten zijn. In 1970 wordt in Rotterdam de Vereniging Gehandicapten Rotterdam (VGR) opgericht, waarin alle gehandicaptenorganisaties samenwerken. Een van de activiteiten van de VGR is het realiseren van woonruimte voor mensen met een lichamelijke handicap. Uit een enquête, gehouden in Rotterdam en omgeving, blijkt dat de behoefte aan zelfstandige woonruimte voor gehandicapten groot is. Daarom besluit de VGR in 1977 een aparte stichting op te richten voor het verkrijgen van woonruimte: de Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapten Rotterdam. De gemeente Rotterdam wil haar medewerking verlenen en geeft aan dat er in Lombardijen een stuk grond beschikbaar is. Het bestuur van de Stichting Accommodaties gaat daarop bij Het Dorp en enkele kleine woonvormen in het land kijken hoe je een woonvorm moet opzetten. Op grond van de opgedane indrukken besluit het bestuur dat iedere bewoner een eigen zit-/slaapkamer, douche en kleine keukenvoorziening krijgt.

1.3.1 Jaren tachtig en negentig: Erkenning van de vraag van mensen met niet-aangeboren hersenletsel in Rijnmond

De eerder beschreven landelijke ontwikkeling (1.2.1) leidt ook in Rijnmond tot een project gericht op mensen met NAH. In Boermarke wordt de vraag in de eerste helft van de jaren negentig beantwoord door het erkennen van de begeleidingsbehoefte van mensen met NAH. Dit gebeurt onder de noemer 'Binnenproject'. Daarbij wordt gebruikgemaakt van een plan in drie delen: een profielschets, een behandelingsplan en een stappenplan. In de profielschets ('wie is iemand, wat kan hij, welke mogelijkheden en onmogelijkheden zijn er') staan belangrijke medische, motorische, sociale, cognitieve en emotionele aspecten

beschreven en daarnaast gegevens over vrijetijdsbesteding, voorgeschiedenis en sociale redzaamheid. In het behandelingsplan ('wat doen wij concreet voor de bewoner') staan een algemene omganglijn, werkdoelen voor de lange termijn en uitgewerkte werkdoelen voor de korte termijn. Het stappenplan is vooral gericht op wat de bewoner zelf wil leren. Boermarke is enthousiast over het plan, omdat het van de cliënt uit gaat; welke doelen, beperkingen en mogelijkheden heeft hij of zij.

In maart 2000 wordt de dienstverlening aan mensen met NAH uitgebreid, omdat er een nieuwe behoefte zichtbaar wordt. Vanuit de revalidatie komt de vraag om ondersteuning van mensen met NAH die vanuit de revalidatie terugkeren naar huis. Dit is het project Ambulante Begeleiding.

1.4 Andere erkenningsmomenten

Er zijn in de geschiedenis van Steinmetz nog meer momenten geweest dat medewerkers een specifieke vraag herkenden en erkenden, al was dat in een wat bescheidener vorm. Zo wordt in 1975 duidelijk dat op mytylscholen kinderen met een lichamelijke handicap behoefte hebben aan een woonvorm. Voor hen is De Schakel opgericht.

In 1997 wordt Werk aan de Winkel opgericht, een antwoord op de door de deelnemers uitgesproken vraag om arbeidsmatige productie- en verkoopactiviteiten te mogen verrichten. In 1997 ontstaat ook de Gorgiashof, een dependance van De Patio waar bewoners met behoefte aan een grotere mate van zelfstandigheid kunnen wonen en leven terwijl ze toch kunnen terugvallen op De Patio.

In 2000 speelt Steinmetz met behulp van beschikbaar gestelde middelen in op de behoeften van een grote groep cliënten op de wachtlijst. Flex- en Senzorg creëren vormen van zorg

en dienstverlening die tegemoet komen aan de nieuwe vragen van de cliënt, zoals buiten-schoolse en logeeropvang en begeleiding in de thuissituatie.

Ben je sterk? ...

(uit Lustrumverslag MVC 1971 t/m 1975)

Mytylvormingscentrum tot misverstanden leidt; men verwacht bij het woord 'mytyl' geen verstandelijke handicaps. Het woord 'tyltyl' is inmiddels ingeburgerd als alternatief voor 'meervoudig gehandicapt'. Het woord Vormingscentrum, oorspronkelijk gekozen om de verstandelijke handicap aan te duiden, is inmiddels gebruikelijk voor de volwasseneneducatie.

Het wijkopbouworgaan Lombardijen acht het door de gemeente Rotterdam beschikbaar gestelde bouwperceel niet geschikt voor een aangepaste woonvorm. Zijn bezwaren zijn de geluidshinder door dichte situering bij de spoorbaan en de volgens het wijkopbouworgaan slechte realiseerbaarheid van integratie van de gehandicapten in de wijk. Daarnaast wil het wijkopbouworgaan het terrein bestemmen voor een sporthal of zwembad. Mede doordat particulier geld door een schenking beschikbaar komt, is een gunstiger locatie haalbaar: de Bierens de Haanweg. Voor de begeleiding van de bouw stelt het bestuur van de Stichting Accommodaties een bouwcommissie in waarin naast leden met vakinhoudelijke kennis ook twee kandidaat-bewoners zitting hebben. Het bouwplan wordt gebaseerd op de wensen van toekomstige bewoners en ervaringen opgedaan bij bezoeken aan aangepaste woonvoorzieningen elders in het land en aan Het Dorp. Uiteraard wordt daarbij rekening gehouden met de (financiële) mogelijkheden. Op 20 juni 1980 wordt de eerste paal voor De Patio geheid en in het najaar van 1981 arriveren de eerste bewoners.

Medio 1975 zijn de eerste plannen ontstaan voor een woonvorm voor kinderen van

Groot beraad; voorbereiding Lentefeest

Prinses Juliana
verricht 22 mei **1980**
de officiële opening van
De Vleugel en Vuurvogel
tijdens het Lentefeest

Thema 2: Nieuwe vormen van zorg- en dienstverlening

Het tweede thema is het ontwikkelen van nieuwe vormen van zorg- en dienstverlening. We bespreken dit thema aan de hand van een beschrijving van het verloop van drie stromingen, oftewel drie denkwijzen over zorg. Aan de orde komt hoe ze zich in het begin ontwikkelen en hoe ze verlopen. Daarnaast komt de manier aan bod waarop ze - onder meer door de fusies - met elkaar in contact kwamen, elkaar beïnvloedden en ieder hun eigen stempel drukten op de visie en uitgangspunten van het huidige Steinmetz.

In de eerste stroming ligt het accent op specifieke uitgangsprincipes binnen het begeleiden van kinderen, en later ook volwassenen, met een meervoudige handicap. De tweede stroming legt een kenmerkend accent op de invulling van het wonen en de begeleiding binnen het wonen, van cliënten met een meervoudige handicap. De derde stroming is ook gericht op wonen en begeleiden maar op een andere doelgroep, namelijk cliënten met een lichamelijke handicap.

Binnen deze drie stromingen heeft zich in de loop van de tijd een aantal ontwikkelingen voorgedaan. Die zijn te verbinden aan het eerste thema: 'het ingaan op een vraag/behoefte van cliënten waarop tot dat moment nog geen goed antwoord is geboden'. Het initiëren en faciliteren van nieuwe vormen van dienstverlening als antwoord op dit soort vragen was en is meestal aan een locatie verbonden. Nieuwe locaties hadden van oudsher de ruimte om dat op een eigen en autonome wijze te doen. Door de fusies is er langzamerhand meer eenheid in het beleid gekomen, waaraan vanuit een centraal punt richting wordt gegeven. Steinmetz is nu een organisatie waarin ruimte is voor de couleur locale van de locaties maar die stichtingsbreed één missie heeft. Deze missie komt tot uitdrukking in alle vormen van dienstverlening én op alle locaties.

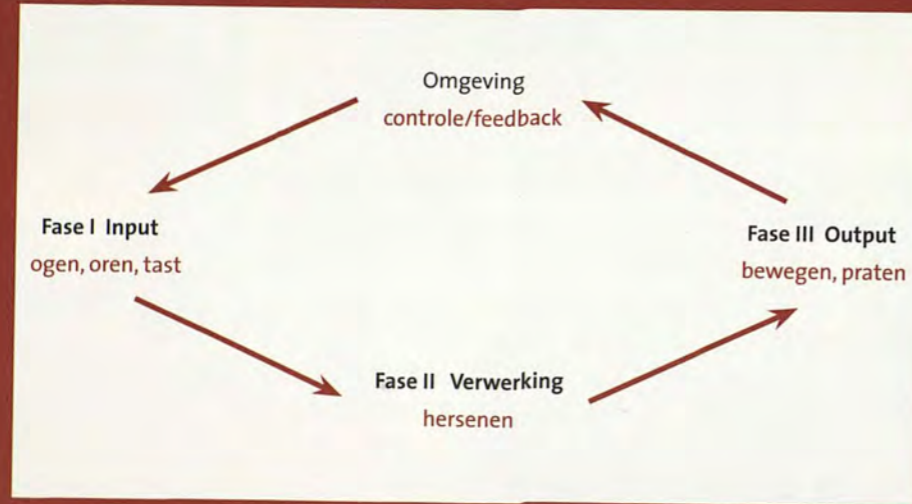
de mytyschool, het E.M.G.-huis (E.M.G. is enkelvoudig motorisch gehandicapt). Als de plannen dit jaar werkelijkheid worden, neemt de Steinmetz Stichting de exploitatie op zich.

1982 De bewoners van het E.M.G.-huis kiezen een nieuwe naam voor hun huis: **De Schakel**.

1985 In 1980 komt het slachthuis-terrein in Rotterdam-Crooswijk beschikbaar voor woningbouw en maakt de Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapt Rotterdam plannen voor een tweede woonvorm. De woonvorm wordt ingepast in een huizencomplex van de woningcorporatie Patrimonium. Het voorbereidingstraject vergt veel tijd doordat toestemming van het ministerie lang op zich laat wachten. In de tweede helft van 1981 komt er dan toch goedkeuring en kan het uitwerken van de plannen beginnen. De bij de Patio opgedane ervaringen worden ingepast in het bouwplan voor **Boermarke**. Zo geven de toekomstige bewoners aan veel belang te hechten aan een aparte slaapkamer. Dat het balkon hiervoor moet wijken, vinden zij geen bezwaar. In 1985 wordt de bouw afgerond.

1986 De Steinmetz Stichting krijgt een definitieve status. Ze wordt een privaatrechtelijke stichting. Alle medewerkers van de locaties die de Steinmetz Stichting vormen, treden er in dienst op basis van de CAO voor dagverblijven en tehuizen voor gehandicapt. Tot die tijd had men een dienstverband met het Haags Mytylvormingscentrum, een gemeentelijke stichting.

Schema: Het waarnemen, denken en handelen van de mens

Er komt informatie binnen (via oog, oor, tast); de hersenen verwerken die informatie, maken een plan wat er mee te doen en vervolgens wordt het plan uitgevoerd met behulp van ledematen en spraak.

Daarna volgt als het ware de controle van het proces: 'is dit wat ik van plan was'.

Bij het behandelen van problemen in fase I is vooral medische kennis nodig; bij fase II ligt het accent meer op psychologie en pedagogie en bij fase III zijn therapieën essentieel.

Continu is er in alle fasen de invloed van de omgeving, met name van de ouders.

Maatschappelijk werk is een belangrijke schakel in het contact met hen. Alle betrokkenen zijn onderdeel van het behandelteam, ieder met zijn eigen deskundigheid. Van die veelheid een eenheid maken, geeft de meerwaarde.

2.1 Eerste stroming: Begeleiding gericht op de totale leefomgeving

Peter de Wit stelde midden jaren vijftig vast dat een goede begeleiding en opvang mogelijk was voor de groep meervoudig gehandicapte kinderen die hij bij zijn onderzoek thuis aantroef, zo bleek eerder in dit verhaal. Hij vindt de belangrijkste voorwaarde daarvoor de combinatie van deskundigheden. Daarnaast vindt hij samenwerking van de betrokken disciplines nodig op basis van gelijkheid. Hij onderbouwt zijn gedachte met behulp van een model dat in bijgaand schema is weergegeven. De rol van de ouders in de ontwikkeling van het kind vindt hij even belangrijk als die van de professionals.

De concrete invulling van de begeleiding van de kinderen in het Mytylvormingscentrum bestaat uit activiteiten gericht op het bevorderen van persoonlijkheidsgroei, het vergroten van zelfstandigheid, het ontwikkelen van het vermogen om voor zichzelf op te komen en het ontwikkelen van praktische vaardigheden. Hierbij maakt men gebruik van gerichte therapie en aangepast materiaal. De logopedie is gericht op het op gang brengen van de taal- en/of spraakontwikkeling. De fysiotherapie volgt de individuele benadering. Op methodische wijze gaat de behandelaar per kind na hoe met therapie een zo goed mogelijke zit-, lig-, speel- of werkhouding kan worden bereikt. De orthopedische instrumentmaker ontwerpt spalkjes en beugels en zorgt ervoor dat korsetten beschikbaar komen. Ook gaan de kinderen zwemmen en paardrijden. De zogenoemde arbeidstherapie (de latere ergotherapie) is er op gericht de kinderen in kleden, toiletgedrag, hygiëne en eten zo zelfstandig mogelijk te maken en hun handvaardigheid te vergroten. Logopedisten, ergotherapeuten en fysiotherapeuten stemmen hun therapieën op elkaar af en werken dikwijls samen.

Samenspel tussen onderwijs en wonen

Het onderwijsprogramma omvat aspecten uit het dagelijks leven en heeft tot doel de belangstellingswereld en de leefruimte van de leerlingen zo veel mogelijk te verbreden. Daarbij kijkt men naar de mogelijkheden van ieder kind. Begin jaren zeventig worden de contacten met de ouders intensiever. Iedere ouder kan dan te allen tijde binnenkomen op het MVC en zich op de hoogte stellen van alles wat hij of zij belangrijk vindt. Daarnaast krijgen de ouders de gelegenheid om zich voor te bereiden op het gesprek met het MVC over hun kind: zij ontvangen van tevoren het teamverslag over hun zoon of dochter. Het belangrijkste uitgangspunt is de totale leefomgeving van de kinderen te betrekken in de begeleiding die het MVC aanbiedt.

1991 Al snel blijkt de capaciteit van De Vleugel en Vuurvogel onvoldoende om aan de vraag te voldoen. Begin jaren tachtig zijn er al plannen voor uitbreiding in Zoetermeer, maar door ingrijpende bezuinigingsmaatregelen van de rijksoverheid ontstaat grote vertraging en kan de ontwikkeling van het initiatief pas in april 1989 weer worden opgepakt.

De uitbreiding wordt echter wat beperkter van omvang. Een nieuwe dagvoorziening wordt geschrapt. Hiervoor in de plaats komt uitbreiding van het reeds bestaande activiteitencentrum De Spil van collega-instelling Stichting Activiteitencentra. De woonvorm krijgt 24 plaatsen. Het gebouw wordt toegespitst op de specifieke doelgroep met veel nadruk op de gemeenschappelijke ruimtes. Het krijgt de naam **Carla Schuurman Huis**.

1992 Voorjaar 1991 blijkt er in het kader van de 'Gehandicaptenbeleid interim-maatregel 1991' ruimte voor uitbreiding met zes plaatsen in Zoetermeer. De Steinmetz Stichting treedt in overleg met het ministerie en krijgt goedkeuring voor zes extra plaatsen in een aanbouw aan het Carla Schuurman Huis. Het Beneden- en Bovenhuis krijgen er in 1992 een **Buitenhuis** bij.

1993 Als stichting Draailier de opvang van jonge gehandicapte kinderen in De Lier stopt, verhuist een aantal kinderen naar 's-Gravenzande. Op basis van detachering worden ze geplaatst bij het Haags Tytylcentrum in een voor dat doel gekochte aangepaste villa. **Anansi**, gekozen aan de hand van een prijsvraag, wordt de naam van het nieuwe onderkomen. Na een half jaar stopt de detachering en komt de locatie bij het Haags Tytylcentrum.

Mevrouw Schmitz, wethouder van Volksgezondheid, slaat op 21 juni 1980 de eerste paal voor De Patio.

De binnenplaats waar De Patio naar genoemd is

Bouwplaats De Patio

In kindergezinsvervangend tehuis 't Zomerse Hof (in 1972 opgericht) is sprake van hetzelfde uitgangspunt. 't Zomerse Hof ontstaat doordat veel gezinssituaties zwaar onder druk staan door de zorg voor het gehandicapte kind en er in Den Haag geen opvangmogelijkheid is. Het is nauw verweven met het MVC en ook zodanig opgezet dat het contact met het gezin zo veel mogelijk gehandhaafd blijft. Daarom vindt men het ook belangrijk dat het tehuis dicht bij de school staat. Doordat 't Zomerse Hof onderdeel is van het MVC, zijn er veel en intensieve onderlinge contacten. Tegelijkertijd is er wel eens spanning over de ondergeschiktheid van het hoofd van 't Zomerse Hof aan de directeur van het MVC. Een vergelijkbaar dilemma is er over de privacy van de bewoners, doordat het maatschappelijk werk en de orthopedagogische steun in handen zijn van dezelfde personen voor het gehele MVC, dus ook voor 't Zomerse Hof.

Opmaat tot voorzieningen voor volwassenen

Nadat het MVC in 1969 start met een dagopvang voor twintigjarige leerlingen, ontstaat er als het ware een splitsing in de zojuist beschreven stroming. De eerste substroming blijft verbonden met de begeleiding van kinderen op het MVC en in het kindergezinsvervangend tehuis 't Zomerse Hof. Vanzelfsprekend doet zich in de loop van de tijd een aantal

ontwikkelingen voor die van invloed zijn op de manier waarop tegen de begeleiding van (en het onderwijs aan) de kinderen wordt aangekeken. Voorbeelden hiervan zijn de steeds ernstiger en complexere handicaps van de kinderen, de samenwerking met het Sophia Revalidatiecentrum en de samenwerking met andere scholen. Het basale en sterke uitgangspunt blijft echter dat de begeleiding gericht is op de totale leefomgeving. Een mogelijk nadeel hiervan is dat voor andere visies minder ruimte is. De tweede substroming hangt samen met het ontstaan van de nieuwe voorzieningen De Vleugel en Vuurvogel. De Vleugel maakt gebruik van de mogelijkheid met iets nieuws te beginnen en start een nieuwe vorm van begeleiden. Deze beschouwen we als de tweede hoofdstroming en komt later aan bod. Vuurvogel houdt in eerste instantie meer vast aan het uitgangspunt van het MVC en biedt daarom ook begeleiding aan die gericht is op de totale leefomgeving. De verwachtingen van de ouders spelen hierbij ook een belangrijke rol. Voor de deelnemers wordt een zogenaamde tussenmaatschappij gecreëerd, waar de tijdens de schoolperiode verworven ontwikkeling tot ontplooiing kan komen.

De autonomie van de nieuwe stichting biedt Vuurvogel echter ook de gelegenheid om een eigen gedachtegoed te ontwikkelen. Zo verschijnt in 1977 het rapport van de werkgroep dagverblijven volwassen lichamelijk gehandicapten. Een basisconclusie luidt: 'De lichamelijk gehandicapte volwassene moet de mogelijkheid geboden krijgen om op zijn eigen wijze, naar eigen keuze in de samenleving te participeren'. Deze gedachte werkt door in de filosofie van Vuurvogel. Naast veiligheid binnen de basisgroep en goede (para)medische zorg biedt het ook keuzeactiviteiten aan als muziek, toneel, een eigen krant en een gespreksgroep. In de begeleiding van de deelnemers komen ook vragen naar voren als: 'Hoe ga ik om met mijn handicap, hoe reageer ik op mensen en situaties, hoe kom ik over, wat is mijn plek nu en in de toekomst en hoe verwerk ik teleurstellingen?'

In de loop der jaren zijn de uitgangspunten van Vuurvogel beïnvloed door landelijke en maatschappelijke ontwikkelingen, waaronder de invoering van begeleidingsplannen, het kwaliteitsdenken en cliënt- en vraaggericht werken in de gezondheidszorg en gehandicaptenzorg. De toename van het zelfbewustzijn en van de mondigheid van de deelnemers leidt ertoe dat ze hun wensen steeds duidelijker uitspreken. Ook dit heeft veel effect op de organisatie en inhoud van het programma. Veiligheid en structuur blijven belangrijke kenmerken, maar ruimte geven aan en ingaan op de vraag van de cliënt winnen aan belang.

1994 Het Carla Schuurman Huis wordt uitgebreid met een aantal appartementen in de directe nabijheid van de woonvorm. De gekozen naam is in lijn met die van de andere afdelingen: **het Uithuis**.

In de eerste helft van de jaren negentig leiden ontwikkelingen in het overheidsbeleid tot het ontstaan van marktwerking. De verantwoordelijkheid gaat van de overheid naar de instellingen. Dit is voor De Patio en Boermarke aanleiding om op zoek te gaan naar geschikte partners.

De Steinmetz Stichting is eveneens op zoek naar geschikte samenwerkingspartners.

De besturen van de stichtingen vinden dat schaalvergroting niet ten koste mag gaan van de zelfstandigheid en eigenheid van de bestaande locaties en de voordelen die een kleine organisatie heeft, zoals korte lijnen en persoonlijke benadering. Na enkele pogingen in de eigen regio zonder resultaat komt het eerste contact tot stand tussen de directeuren van locaties van de twee stichtingen.

De contacten verlopen voorspoedig en worden uitgebreid. Ze leiden tot een fusie en op 1 april 1994 gaat de **Stichting Steinmetz-Accommodaties** van start. Door de fusie is het mogelijk een **Centraal Bureau** op te richten. De algemeen directeur en de medewerkers van de personeels- en financiële administratie krijgen er hun kantoor.

1995 In Rotterdam moet het revalidatiecentrum revalidatiebedden inleveren ten gunste van woonvormbedden. Het centrum vraagt Steinmetz-Accommodaties de exploitatie van de plaatsen voor lichamelijk gehan-

Een feest in Boermarke

Joke Burger sloeg eerste paal

CROOSWIJK – Onder grote belangstelling sloeg Joke Burger afgelopen vrijdag, 9 december, de eerste paal voor het woonproject „De Boermarke” in Crooswijk. Het bijzondere van dit vijf verdiepingen tellend flatgebouw is, dat het onderdak moet bieden aan zowel gehandicapten als niet-gehandicapten.

Joke Burger arriveerde in een 38-jarige oude Mercedes Adenauer op de plaats van bestemming. Doordat de bouwers een speciaal trapje naar de heilmachine hadden gebouwd voor Joke Burger, leverde het instappen zelfs voor de gehandicapte vrouw geen problemen op. Met enige hulp sloeg de toekomstige bewoonster van „de Boermarke” vervolgens de eerste paal in de Crooswijkse grond.

Joke Burger slaat
de eerste paal voor het
 woonproject Boermarke in Crooswijk

2.2 Tweede stroming: Begeleiding wonen (jong)volwassenen met een meervoudige handicap

De oorsprong van de tweede stroming ligt in 1976 bij de oprichting van de Steinmetz Stichting en de bouw en opening van De Vleugel. Deze kenmerkt zich weliswaar ook door het bieden van veiligheid en zekerheid voor de bewoner, maar kent daarnaast ruimte voor experimenteren en proberen. Dit komt doordat het wonen en begeleiden van volwassenen met een meervoudige handicap destijds een nieuwe vorm van dienstverlening was. Natuurlijk is ook sprake van beïnvloeding door de eerder genoemde stroming. Vuurvogel en De Vleugel staan immers vlak naast elkaar en de bewoners van De Vleugel zijn voor een groot deel ook de deelnemers aan Vuurvogel. De ouders van de eerste bewoners hebben ook een belangrijke stem in hoe De Vleugel eruit gaat zien en zij vinden veiligheid erg belangrijk. Er zijn echter veel nieuwe medewerkers die andere ideeën en ervaringen meebrengen. Ook krijgen de bewoners zelf de kans mee te denken en hun wensen kenbaar te maken. Er wordt bijvoorbeeld een grote maquette van de nieuwe woonvorm gemaakt en de bewoners bedenken hoe ze boodschappen in het winkelcentrum in de buurt gaan doen.

Scheiding tussen wonen en werken

De Vleugel probeert te bereiken dat haar bewoners met voldoening in een leefgemeenschap in de samenleving wonen. Om de voorwaarden daarvoor te creëren, biedt De Vleugel vanaf het begin op een eigen manier dienstverlening aan. De nadruk ligt op gezelligheid, gezamenlijk met de bewoners thee drinken als zij uit Vuurvogel komen en samen er op uit gaan. De keuken bevindt zich in het centrum van het gebouw en fungeert als een ontmoetingsplaats voor de bewoners.

In de afstemming van de begeleiding van Vuurvogel en die van De Vleugel doen zich wel eens wrijvingen voor. Zo is er op Vuurvogel sprake van interdisciplinaire samenwerking. Bij een bespreking van een deelnemer zit er een groot gezelschap rond de tafel van begeleiders, therapeuten, een orthopedagoog, een teamarts en de directeur. De uitgenodigde medewerker van De Vleugel voelt zich hierbij soms wat ongemakkelijk, doordat de ideeën over de begeleiding van de cliënten nogal eens uiteenlopen. Dit is ook het geval bij de discussie over 'de scheiding tussen wonen en werken'. Op De Vleugel vindt men dat een bewoner thuis niet in alle opzichten dezelfde persoon hoeft te zijn als op Vuurvogel en dat afstemming niet altijd nodig is. Op Vuurvogel maken de medewerkers zich er zorgen

dicapte kinderen op zich te nemen. Zo ontstaat de woongroep Molière als nevenvestiging van De Schakel.

1996 't Zomerse Hof verhuist naar een nieuw onderkomen aan de Beresteinlaan in Den Haag en gaat verder als Zomers Hof. De oude ruimte van de woonvorm wordt geschikt gemaakt voor de oudere leerlingen van de school van het Haags Tyltylcentrum, het voortgezet speciaal onderwijs (VSO).

1997 Deelnemers van TAC Vuurvogel hebben de wens hun activiteiten nuttig te maken voor derden en meer het karakter van werk te geven. De vervulling van deze wens krijgt een forse impuls met de opening van Werk aan de Winkel in Delft, het eerste verkooppunt voor ter plekke of bij Vuurvogel gemaakte artikelen.

De eerste woonvorm voor mensen met niet-aangeboren hersenletsel, De Gantel, gaat van start. Bewoners en medewerkers leveren met hun inzet en enthousiasme een forse bijdrage aan de ontwikkeling en praktijktoetsing van een speciaal begeleidingsmodel. In samenwerking met het Landelijk Coördinatiepunt Niet-aangeboren Hersenletsel en een aantal deskundigen komt het model in boekvorm beschikbaar onder de titel Hooi op je vork.

Vijf appartementen aan de Gorgiashof in de wijk Lombardijen in Rotterdam komen beschikbaar als 'uithuis' bij woonvorm De Patio.

over of er wel voldoende aandacht is voor afspraken. Dit geldt met name als die een therapeutisch karakter hebben, bijvoorbeeld opletten dat de bewoner een goede zithouding heeft. Halverwege de jaren tachtig mondt dit uit in een discussie over wie wanneer verantwoordelijk is voor de cliënt. Deze discussie leidt tot het gezamenlijke inzicht dat De Vleugel als woonvoorziening een totale verantwoordelijkheid heeft, terwijl Vuurvogel wel verantwoordelijk is voor het bieden van goede dienstverlening, maar niet voor het totale welzijn van de cliënt.

Zelfstandig

Accentverschuivingen binnen de tweede stroming komen voort uit de processen die zich begin jaren negentig voordoen bij de oprichting en opstartfase van het Carla Schuurman Huis.

De nieuwe cliënten van dit huis verschillen van de bewoners van De Vleugel. Die zijn ouder en de meesten zijn op jonge leeftijd al uit huis gegaan en in 't Zomerse Hof gaan wonen. De cliënten van het Carla Schuurman Huis zijn niet alleen afkomstig uit Den Haag, maar ook uit Leiden en Rotterdam. Er is dus een verschil in achtergrond en dat is ook zichtbaar in hun gedrag. De bewoners komen als het ware net onder moeders vleugels vandaan en vragen dan ook een andere vorm van begeleiden.

Daarnaast is het aanvankelijk de bedoeling om bij de samenstelling van de groep opnieuw

- zoals bij de oorspronkelijke groepssamenstelling van De Vleugel - te streven naar een evenwichtige samenstelling: 'zo veel rolstoelers, zo veel lopers'. Het zorgkantoor staat dat later echter niet meer toe. Alle kandidaat-bewoners moeten worden opgenomen, want er mag geen leegstand zijn en er zijn alleen maar 'zware' kandidaten. Daarom vindt een verdeling naar zelfstandigheid plaats. Het basisprincipe is dat alles wat er rondom een bewoner plaatsvindt, er op gericht is de bewoner zo zelfstandig mogelijk te maken. Dat leidt tot dilemma's bij cliënten die daarvoor niet de motivatie bezitten. Tegelijkertijd zijn er cliënten die relatief veel beperkingen hebben maar heel

graag zelfstandig willen zijn. En dat vraagt weer om een andere invulling van het begrip 'zelfstandigheid'. Per cliënt wordt gekeken wat zelfstandigheid voor hem of haar inhoudt. Binnen deze stroming komt ook een andere ontwikkeling op gang, als er vanaf halverwege de jaren tachtig meer cliënten met niet-aangeboren hersenletsel in De Vleugel komen wonen. En waar er voorheen veel aandacht was voor de vraag hoe je de cliënten kunt helpen hun handicap te accepteren, ontstaat het besef: 'Wie ben ik om te zeggen dat je je handicap moet accepteren, want je accepteert toch nooit dat je door een ongeval je leven niet meer terugkrijgt'. Daarmee komt het inzicht: 'Ik zal nooit meer tegen iemand zeggen: je moet je handicap accepteren'. Zo ontstaat meer respect voor de individuele persoon. De houding van begeleiders wordt steeds meer gekenmerkt door gelijkwaardigheid en respect. De snelle erkenning, herkenning en beantwoording van de vraag van cliënten met niet-aangeboren hersenletsel (zie ook 1.2.1) was destijds een relatief verrassend en opzienbarend proces binnen Steinmetz.

2.3 Derde stroming: Begeleiding wonen (jong)volwassenen met een lichamelijke handicap

De oorsprong van de derde stroming ligt in de denkbeelden die er eind jaren zeventig bestaan rond de oprichting van de woonvormen in Rotterdam, door de Stichting Accommodaties. De te bouwen woonvormen zijn bedoeld voor (jong)volwassenen met een lichamelijke handicap. De stichting gaat ervan uit dat zij in de toekomst zelfstandig kunnen wonen.

De vraag naar woonvormen komt vanuit de somatische verpleeghuizen en revalidatiecentra. Zij stellen: 'Doe iets voor deze mensen, want zij verblijven bij ons maar horen hier niet'. Het is voor deze groep niet mogelijk om vanuit de verpleeghuizen direct zelfstandig te gaan wonen; dat is een te grote overgang. Zorg aanbieden in de thuissituatie en vormen van begeleid wonen bestaan nog niet. De praktische gedachtegang is: 'Deze mensen hebben enige extra begeleiding en zorg nodig, dus dan zet je een aantal van hen bij elkaar en bied je ze die zorg'. De instellingen maken een onderscheid tussen mensen die al zelfstandig konden wonen, eigenlijk alleen woonruimte en ADL(algemene dagelijkse levensverrichtingen)-zorg nodig hebben, en jongeren die het wonen nog wat in de vingers moeten krijgen. Zij hebben ook veiligheid en bescherming nodig. Maar ook van hen wordt verwacht dat zij na een korte leerperiode in staat zijn om zelfstandig te wonen.

1999 Cliënten van de Schelp, een beademingscentrum in Den Haag, maken bezwaar tegen sluiting van het centrum en hun overplaatsing naar Katwijk. Eén cliënt spant een kort geding aan en slaagt er in sluiting te voorkomen. Hij vraagt Steinmetz-Accommodaties de exploitatie van De Schelp over te nemen. De bevoegde instanties gaan akkoord. Het beademingscentrum komt bij Steinmetz onder de nieuwe naam **Belgisch Park**.

Het aantal cliënten is door de perikelen rond de sluiting inmiddels zo klein dat voor de te grote behuizing medehuuders gezocht worden. Een groep complex verstandelijk gehandicapte kinderen van De Compaan komt in afwachting van het gereedkomen van hun nieuwe woonvorm tijdelijk naar Belgisch Park. De locatie wordt ook gebruikt door kinderen van een van de logeerprojecten van Steinmetz en er vindt overdag een activiteit plaats van Tyltylactiviteitencentrum Vuurvogel.

In de tweede helft van 2001 zijn alle bewoners vertrokken en sluit de locatie om plaats te maken voor nieuwbouw.

2000 Het Haags Tyltylcentrum is door zijn kleine omvang zeer kwetsbaar en gaat daarom op zoek naar geschikte partners voor samenwerking. De keuze voor Steinmetz-Accommodaties ligt voor de hand; er is immers een gezamenlijke historie. Bovendien is de algemeen directeur van Steinmetz-Accommodaties al enige tijd interim-directeur bij het Tyltylcentrum. Per 1 januari 2000 fuseren de stichtingen en gaan ze verder als **Steinmetz zorg en onderwijs**.

De verkoop van zelfgemaakte artikelen in Delft loopt zo goed dat er een tweede winkel

Bij de officiële opening van het Carla Schuurman Huis (14 september 1992) plant burgemeester L. van Leeuwen van Zoetermeer een boom.

Cliënten in beweging

'Doe maar gewoon'

De visie op het opzetten van de woonvormen en activiteitencentra is voornamelijk op de eerste groep gericht. Het idee is dat mensen met een lichamelijke handicap zo veel mogelijk integreren in de samenleving. De opzet van de woonvorm is dan ook zodanig, dat bewoners zo gewoon mogelijk kunnen functioneren. Er is geen sprake van begeleiding, de bewoners krijgen hooguit praktische tips. Er moet zo min mogelijk worden vastgelegd en er zijn zeker geen begeleidingsplannen. Een typering van het sfeerbeeld is 'Doe maar gewoon'. Deze gedachtegang blijft gedurende lange tijd de ideeën over begeleiding in De Patio domineren. Ook op de jongeren heeft men een visie: zij die vanuit een thuissituatie komen, moeten contact met elkaar kunnen leggen en zo als het ware een nieuw soort sociale eenheid vormen. Omdat de meesten van hen een rolstoel gebruiken, is er een behoorlijke ruimte nodig. Vandaar dat de huiskamer van De Patio ruim opgezet is.

Opmerkelijk is dat als er plannen worden gemaakt voor de tweede woonvorm (Boermarke), de kandidaat-bewoners voor deze woonvorm aangeven nog zelfstandiger te willen wonen

dan in De Patio. Het plan ontstaat daarom om met de sociale woningbouw een opzet te maken voor geïntegreerd wonen. Zo wordt het idee ontwikkeld om van een flatgebouw van vijf verdiepingen de onderste twee woonlagen geschikt te maken voor cliënten met een lichamelijke handicap. Iedere bewoner zou zijn eigen zelfstandige woonunit krijgen. Men vindt dit bij uitstek een manier van geïntegreerd wonen in een gewone woonomgeving. Maar dit proces verloopt minder soepel dan men hoopt.

Begeleiding naar meer zelfstandigheid

De opgedane bevindingen beïnvloeden de derde stroming. Men ziet in dat de bewoners in hun weerbaarheid toegerust moeten worden. Ook leidend tot bewustwording bij de vraag om ondersteuning van de cliënten, is de aandacht binnen de bouwnormen voor de specifieke behoeften van mensen met een lichamelijke handicap. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld de benodigde draaicirkels en deurbreedtes. In de woonvormen is bovendien zo langzamerhand sprake van een groeiend inzicht: niet de verzorging of opvang is de kern van de dienstverlening, maar de begeleiding naar meer zelfstandigheid. Voor dat uitgangspunt maken deze voorzieningen zich ook sterk. Zij distantiëren zich van de medisch-psychiatrische invalshoek en benadrukken hun eigen aanpak. Dit is een multidisciplinaire benadering, waarbij gebruik wordt gemaakt van kennis en expertise van de eigen psycholoog, maatschappelijk werker en teamarts. Het kenmerkende van de aanpak blijft 'gewoon waar gewoon kan'; er wordt zo veel mogelijk gebruikgemaakt van de voorzieningen in de buurt. Boermarke besluit begin jaren negentig om een aantal bewoners naast de 'gewone' begeleiding ook speciale begeleiding te bieden, onder de naam 'het Binnenproject'. Deze bewoners hebben allen NAH (zie paragraaf 1.3.1). Daarnaast start 'het Buitenproject'. Medewerkers van Boermarke bieden dienstverlening aan cliënten in de thuissituatie die door het algemeen maatschappelijk werk worden aangemeld of op de wachtlijst staan. Een aantal bewoners van de oorspronkelijke doelgroep, die vanaf de start van Boermarke in de woonvorm hebben gewoond, verhuist en gaat een zelfstandige huishouding voeren. Zij blijken in staat hun leven zelf vorm te geven. De begeleiding van de blijvende bewoners is gebaseerd op de pragmatische insteek: uitgaan van de eigen mogelijkheden. De medewerkers beschouwen de cliënt als een gelijkwaardige gesprekspartner en proberen vanuit hun professionele deskundigheid de hulpvraag samen met de cliënt te wegen in het licht van zijn of haar mogelijkheden. Er voltrekt zich een proces van een algemeen collectief zelfstandigheidsideaal naar een individueel plan per bewoner.

komt. In het winkelcentrum in het Haagse Waldeck, in de buurt van TAC Vuurvogel, opent **Twinkeltje** haar deuren.

Als gevolg van veranderingen in de AWBZ moet 7% van het budget ingezet worden voor flexibilisering. Dit is een stimulans voor het leveren van vraaggestuurde zorg. Op basis van deze uitgangspunten wordt de ambulante zorg uitgebreid. Vanuit een dependance van het Centraal Bureau, het regiokantoor in Rotterdam, worden de eerste procedures en taakomschrijvingen opgezet. Ambulante zorg gaat **Flexzorg** heten. Het aantal cliënten groeit snel en na enige tijd wordt de zorg gesplitst in twee regio's: Rijnmond en Haaglanden.

Steinmetz zoekt naar huisvestings- en logeermogelijkheden in Rijnmond voor een groep kinderen en jongeren met een zeer complexe zorgvraag en komt terecht bij De Meerpaal. Dit is een internaat voor schippersjeugd in Capelle aan den IJssel. Een deel van het gebouw staat leeg, omdat het aantal kinderen dat er gebruik van maakt terugloopt. De ruimte blijkt geschikt als logeeropvang en krijgt de naam **Kinder- en jeugdhotel De Spiegel**.

2001 Kort na het opzetten van de eerste woonvormen in Rotterdam (De Patio en Boermarke) bestaat al de wens om naast huisvesting voor lichamelijk gehandicapten ook woonvormen neer te zetten voor meervoudig gehandicapten. Door allerlei omstandigheden komt het er niet van. Tot 1997. In samenwerking met woningcorporatie Woonbron worden dan de eerste plannen

In het winkelcentrum in het Haagse Waldeck opent Twinkeltje haar deuren.

De opening van Zevenkamp

Geleidelijk en ingrijpend

Er doen zich dus meerdere verschuivingen voor in de vragen en de samenstelling van de groep bewoners die gebruikmaken van de woonvormen in Rotterdam. De verzorgingsbehoefte neemt toe, evenals de behoefte aan begeleiding gericht op het zoveel mogelijk zelf vorm geven aan een eigen zinvolle invulling van de dag. En het aantal cliënten met complexe vragen groeit. Daarnaast neemt de differentiatie in de soorten handicaps toe, komen er tytylschoolverlaters, meer mensen met NAH en een aantal oudere cliënten met een lichamelijke handicap.

Vanaf halverwege de jaren negentig worden cliënten met NAH die op de wachtlijst staan geplaatst op Boermarke en tytyl(meervoudig)-gehandicapten op De Patio. Uitgangspunt hierbij is dat de beide locaties kwaliteit ontwikkelen in het begeleiden van een specifieke doelgroep. Boermarke is zich in het Binnenproject gaan specialiseren in het begeleiden van cliënten met NAH, terwijl De Patio door haar grote algemene ruimtes meer geschikt is voor de groepsgerichte begeleiding van de tytyl(meervoudig)-gehandicapten. Zoals in paragraaf 1.2 beschreven, concludeert de werkgroep tytylschoolverlaters in 1984 dat er geen specifiek aanbod moet komen. Deze groep kan beter worden opgenomen in de voorzieningen voor mensen met een lichamelijke handicap. Aanvankelijk leidt dit tot een afwachtende houding in de woonvorm, zowel bij de zittende cliënten als bij de medewerkers. Zij zijn vooral bang voor het effect van de cognitieve beperkingen op het niveau in de groep en het imago naar buiten toe.

Naast geleidelijke veranderingen en voor de hand liggende aanpassingen in de dagelijkse gang van zaken, besluiten beide locaties tot nog een ingrijpende wijziging. In 1997 komt in De Patio de mogelijkheid voor zelfstandig functionerende bewoners om begeleid zelfstandig te wonen in de Gorgiashof. In Boermarke wordt in 2000 de woonvorm in tweeën gedeeld. Op de bovenverdieping wonen de cliënten met NAH. Op de benedenverdieping verblijven cliënten uit de oorspronkelijke doelgroep met een lichamelijke handicap en een vraag om psychosociale ondersteuning. Daarop volgend besluit ook De Patio tot een indeling in twee groepen bewoners. Elke groep krijgt een eigen huiskamer en een eigen team van medewerkers. De ene groep bestaat uit bewoners die incidentele en lichte begeleiding nodig hebben. De andere groep is die met een behoefte aan intensievere en meer groepsgerichte begeleiding.

voor Zevenkamp gemaakt. In januari 2000 slaat een toekomstige bewoner de eerste paal en in 2001 gaat de woonvorm open.

Als gevolg van de sluiting van de locatie Belgisch Park moet het logeerproject voor kinderen in de regio Haaglanden verhuizen. Zij krijgen een nieuw onderkomen in locatie Zomers Hof De Villa.

Om het proces van vraag en aanbod beter te stroomlijnen, richten de Gemiva-SVG Groep en Steinmetz gezamenlijk het Bureau Zorgmakelaar op. Dit bemiddelt tussen klanten met een indicatiebesluit van het zorgkantoor en de beide instellingen. Het verstrekken van informatie aan alle bij de zorg betrokken partijen is eveneens een belangrijke taak.

Het kiezen van een nieuwe naam voor de locatie Haags Tytylcentrum vormt de afronding van de reorganisatie. Uit de 46 voorstellen van medewerkers wordt gekozen voor De Witte Vogel.

2002 Dankzij intersectorale samenwerking van drie instellingen in de regio Haaglanden wordt het Hofje van Boheemen verwezenlijkt. Het biedt onderdak en zorg aan mensen van 50 jaar en ouder met een lichamelijke of meervoudige handicap, met langdurige psychische problemen of met dementie. De drie instellingen zijn de Haagse Regionale Instelling voor Beschermd Wonen (RIBW Den Haag), Verpleeghuis WZH (Woon Zorgcentra Haaglanden, voorheen AHS Algemene Haagse Stichting) De Strijp en Steinmetz zorg en onderwijs.

Opening Eliasdreef

Dagactiviteiten buitenshuis

Dagactiviteiten binnenshuis

Feest 25 jaar De Vleugel

2.4 Samenkomst van stromingen: Synthese en verdere opbouw

In Haaglanden heeft de eerste stroming haar oorsprong in het MVC. Later blijft ook op Vuurvogel het belangrijkste uitgangspunt dat de dienstverlening gericht is op het totale welzijn van de cliënt. De kwetsbaarheid van de cliënten en de landelijke voorbeeldfunctie van het type opvang leiden ertoe dat de begeleiding een bedachtzaam en zorgzaam karakter heeft. Zo is Steinmetz in die tijd een zich voorzichtig ontwikkelende organisatie. De tweede stroming legt het accent op gedoseerd meer ruimte geven. De eerste twee stromingen zijn elkaar door wederzijdse nabijheid en samenwerking steeds blijven ontmoeten en beïnvloeden. De derde stroming is qua wonen en begeleiding gericht op een andere doelgroep en bestaat binnen een andere organisatie, de Stichting Accommodaties. Deze heeft dan ook een eigen verhaal.

Plannen en schaalvergroting

Op het in 1990 gehouden congres *Perspectief op Maat* wordt een inleiding gehouden over de bedrijfskundige benadering. In die inleiding gaat de spreker in op de invloed van de omgeving op de organisatie. Hij spreekt van een gigantische turbulentie in de omgeving op dat moment; een ontwikkeling in behoeften van de doelgroep waaraan de voorzieningen zich moeten aanpassen. Steinmetz gaat zich in die tijd ook meer ontwikkelen tot een bedrijfsmatige organisatie. Dit heeft zeker te maken met het feit dat de overheid niet meer bepaalt wat voorzieningen met hun geld moeten doen. Organisaties mogen steeds meer zelf bepalen maar moeten over hun keuzes wel verantwoording afleggen. Door deze grotere vrijheid is voor de organisatie haar opbouw belangrijk, evenals een strategische attitude en het onderkennen van kansen in haar omgeving.

Begin jaren negentig zet de overheid met respectievelijk het plan-Dekker (1988) en het plan-Simons (1990) de marktwerking in de zorg in gang. De daaruit voortvloeiende financiële consequenties leiden in 1994 tot een fusie van de Steinmetz Stichting en de Stichting Accommodaties. Door de schaalvergroting die hierdoor ontstaat, komen financiële middelen beschikbaar. Zo ontstaat de mogelijkheid een centraal bureau op te richten en een algemeen directeur aan te stellen. Het bestuur wordt omgevormd tot een Raad van Toezicht en gaat wat meer op afstand functioneren. De stromingen groeien naar elkaar toe. Een proces van kennismaking, samenkomen en beïnvloeding begint, dat echter af en toe ook gepaard gaat met weerstand en discussie.

Vanuit Boermarke begint in 2000 een nieuwe vorm van dienstverlening: zorg aan huis voor mensen met niet-aangeboren hersenletsel. Het aantal cliënten groeit en in Haaglanden gaat men ook van start, vanuit De Gantel. In 2004 wordt het een zelfstandige organisatorische eenheid met de naam **Senzorg**.

De invoering van De Rugzak, het beleidsplan voor onderwijs aan leerlingen met een handicap, leidt tot een intensieve samenwerking tussen scholen voor speciaal onderwijs. Zo ontstaat het **Regionaal Expertise Centrum (REC) Haagwinde**, waarvan de school van De Witte Vogel deel uitmaakt.

Het **Centraal Bureau** verhuist van Den Haag naar Rijswijk.

2003 In december 2001 gaat in Poeldijk de eerste paal de grond in voor een complex nieuwbouwwoningen van woningcorporatie Westambacht. Steinmetz huurt hier vier (aangepaste) woningen: in 2003 krijgen de eerste bewoners de sleutel van hun appartement in **Woonvorm Eliasdreef**.

Geschikte huisvesting voor opvang van jongeren met een complexe handicap en/of chronische ziekte wordt gevonden in het leegstaande zusterhuis van verpleeghuis De twee Bruggen. De begane grond wordt verbouwd en zomer 2003 nemen zes jongeren hun intrek in **Woongroep Pascal**.

De mogelijkheden voor dagbesteding worden uitgebreid met drie **PCenters**, gevestigd in Den Haag, Rotterdam en Zoetermeer.

*Uitstapje ter
gelegenheid van het
25-jarig
bestaan
van Vuurvogel*

Van decentraal naar meer centraal

Alle drie de stromingen raken vanaf het begin van de jaren negentig beïnvloed door landelijke denkwijzen. Werkgroepen en commissies integreren in deze periode respectievelijk de Zorg-op-maat-gedachte in de visies op de dienstverlening, en in het verlengde daarvan de ideeën over cliënt- en vraaggerichte zorg en het kwaliteitsdenken. Dit is mogelijk door de nauwere band tussen - aanvankelijk - de koepel de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) en de afzonderlijke locaties. Halverwege de jaren negentig zetten de koepel en Steinmetz-Accommodaties deze samenwerking voort.

Een voorbeeld hiervan is de interinstitutionele toetsing, waaraan veel locaties van Steinmetz deelnemen. Teams van medewerkers van diverse organisaties bezoeken een locatie en geven feedback op wat zij horen en zien. Hierdoor ontstaat contact met landelijke ontwikkelingen, kunnen de medewerkers de situaties in locaties van andere stichtingen in ogenschouw nemen en krijgen zij feedback op het eigen functioneren van een team dat samengesteld is uit 'vreemde' medewerkers.

Vanaf 1994 - en eigenlijk dus ook al daarvoor - wordt Steinmetz als organisatie steeds meer door financieel-economische ontwikkelingen beïnvloed. Vanaf 1994 vinden naast de fusie met het Haags Tyltylcentrum in 2000 meerdere reorganisaties plaats. Steeds weer moet Steinmetz afstemmen op een veranderende omgeving of hierop anticiperen. Tegelijkertijd wil Steinmetz ook ingaan op vragen van cliënten voor wie nog geen passende dienstverlening bestaat. Hiervoor is een groot aantal locaties opgericht, zoals Zevenkamp, Woongroep Molière, Hofje van Boheemen et cetera.

Maar wat bleef en blijft is de wens woon- en begeleidingsmogelijkheden te creëren voor cliënten met een lichamelijke of meervoudige handicap, ook als zij een complexe hulpvraag hebben. De combinatie wonen, zorg aanbieden en begeleiden is altijd kenmerkend geweest voor Steinmetz. De inmiddels talrijke locaties kunnen daarin verschillende accenten leggen en verschillende extra's bieden. Er is dus sprake van een decentraal georganiseerde stichting. De zorg- en dienstverlening is echter gebaseerd op de gezamenlijke stichtingsbrede missie en visie, waarin componenten van alle drie de stromingen zijn geïntegreerd en een balans is ontstaan tussen veiligheid en ruimte geven, structuur bieden en stimuleren, betrokkenheid en zelfstandigheid. Steinmetz beoogt dat al haar cliënten dankzij een op empowerment gerichte activerende begeleiding zodanig kunnen wonen en werken dat recht wordt gedaan aan hun 'eigenheid' en zelfstandigheid.

Een groep jongvolwassenen wil zelfstandig wonen en heeft er genoeg van nog langer te wachten op woonondersteuning. Zij nemen het heft in eigen hand en benaderen woningcorporatie Woonzorg Nederland. Deze organisatie benadert vervolgens Steinmetz. Uit deze samenwerking ontstaat de woonvorm **Kop van Zuid**: zes appartementen in het complex Anopolis in Rotterdam. Flexzorg Regio Rijnmond krijgt in hetzelfde complex haar kantoor.

2004 Een tweede intersectoraal project gaat van start. Nu werkt Steinmetz samen met twee verpleeghuizen van Woon Zorgcentra Haaglanden (voorheen Algemene Haagse Stichting), Nieuw Berkendaal en De Strijp, en het psychiatrisch ziekenhuis Robert-Fleury Stichting. **Pluswonen Polanenhof** is gevestigd op het terrein van De Strijp. In de zeven appartementen wonen mensen met niet-aangeboren hersenletsel met een complexe hulpvraag.

Op 9 oktober opent het **Trefpunt** aan de **Jacobastraat** in Den Haag zijn deuren. Het is een ontmoetingsplaats voor cliënten van Senszorg. Zij kunnen er terecht voor vrijetijdsbesteding, trainingen en activiteiten. De medewerkers van Flexzorg Regio Haaglanden en Senszorg Regio Haaglanden ambulant hebben in hetzelfde pand hun eigen, nieuwe kantoor, na een periode van 'inwonen' bij andere locaties.

50 Samenvatting en vooruitblik

Samenvatting en vooruitblik

In deze terugblik is naar voren gekomen dat Steinmetz zich vanaf haar oorsprong heeft gericht op de vraag van haar cliënten. Ze heeft het steeds als een opgave beschouwd de beste manier te vinden om aan vragen te voldoen en deze dan ook toe te passen. Daarbij was regelmatig sprake van het banen van nieuwe wegen, het overwinnen van hindernissen en het vasthouden aan de richting waarin zo'n nieuwe weg zou moeten lopen.

Ook is in deze terugblik geschetst dat de weg die de organisatie is gegaan, een bepaald verloop heeft gekend. Er zijn verschillende oorsprongen of startmomenten geweest van het bieden van zorg en/of onderwijs, die ieder een eigen achtergrond en vervolgens een eigen ontwikkeling hadden. Maar ze hebben elkaar ook op positieve wijze beïnvloed en zijn samengekomen zonder dat ze volledig in elkaar zijn opgegaan. Accentverschillen zijn gebleven.

Steinmetz zal zorg gaan bieden aan cliënten met steeds meer uiteenlopende specifieke vragen. In de toekomst hebben verschillende van de nieuwste locaties in beide regio's dan ook een specifieke expertise. Hun doel is de cliënten zo goed mogelijk op hun specifieke vraag afgestemde zorg aan te bieden. Maar daarnaast stellen zij stichtingsbreed hun expertise en ervaringen beschikbaar. Zo krijgen ook cliënten met overeenkomende vragen op andere locaties optimale zorg.

Het verloop van de geschiedenis van Steinmetz heeft ertoe geleid dat in de missie en visie nog steeds de oorspronkelijke stellingname herkenbaar is over het creëren en realiseren van een antwoord op de vraag van de cliënt. Daarin zijn echter zowel eigen, in de loop van de tijd verworven, inzichten opgenomen als algemeen ontstane inzichten over het bieden van zorg en begeleiding.

De huidige tijd kenmerkt zich opnieuw door turbulente ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving. Steinmetz stelt zich open voor en speelt actief in op deze ontwikkelingen. Tegelijkertijd staat vast dat het er bij Steinmetz om gaat - én zal blijven gaan - dat cliënten de zorg en ondersteuning ontvangen die hen helpt bij de zelfbepaling van hun leven: bij het wonen, tijdens de dagbesteding en werk en op school. De kern van waar het bij Steinmetz om gaat, blijft onaangetast.

2005 De samenwerking tussen de school van De Witte Vogel en de Maurice Maeterlinckschool krijgt met ingang van 1 januari officieel gestalte in de nieuwe stichting **Sometz**.

Het kantoor van **Senzorg Regio Rijnmond** verhuist naar complex Anopolis in Rotterdam.

In samenwerking met stichting Paus Johannes XXIII en Stichting Woonbegeleiding (RIBW Delft Westland Oostland) opent het dagbestedingscentrum **Het Forum** aan de Laan van Romen in Berkel en Rodenrijs. Cliënten die voor hun dagbesteding voorheen naar bijvoorbeeld Rotterdam, Delft of Zoetermeer moesten reizen, kunnen nu in hun eigen vertrouwde omgeving terecht.

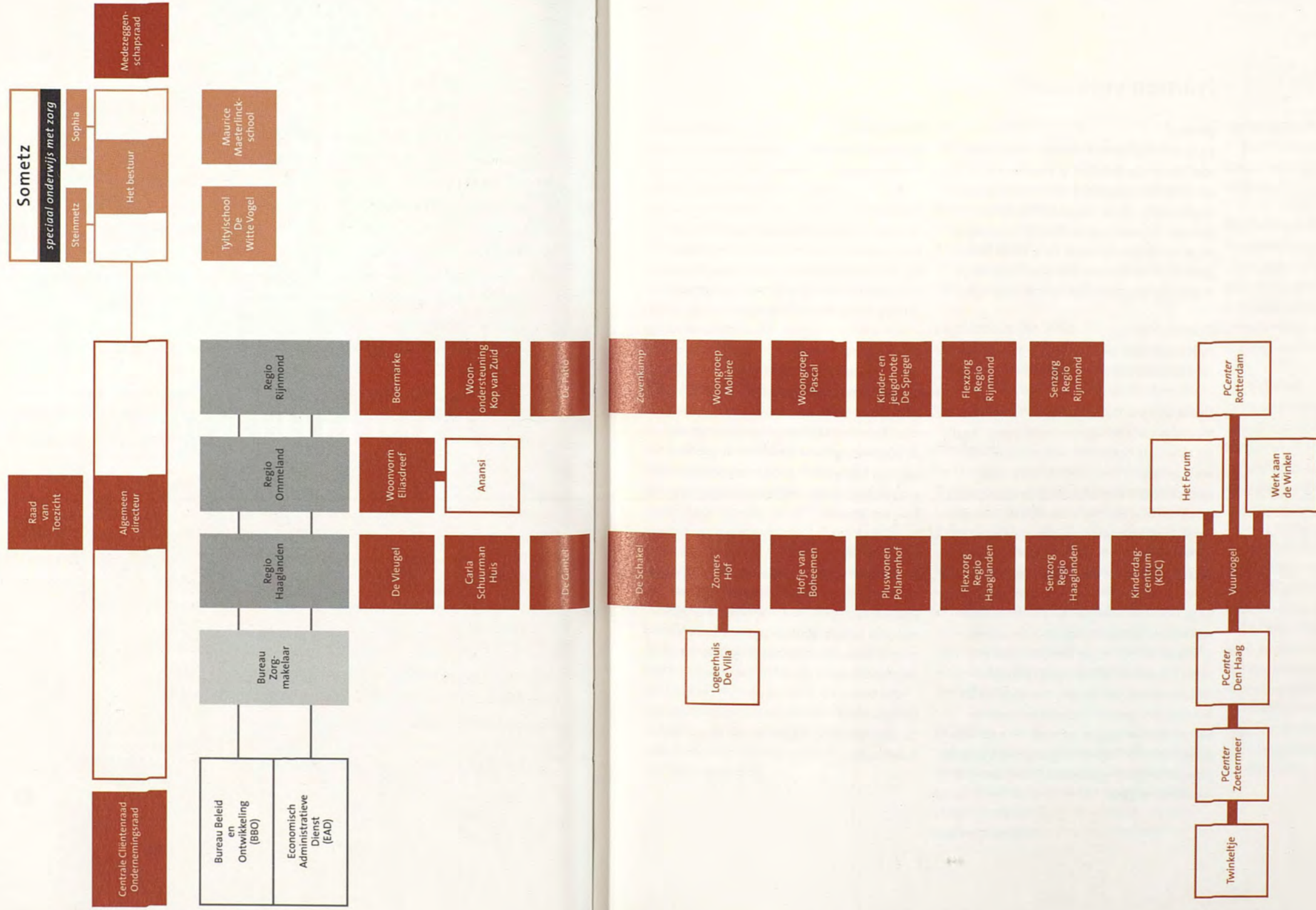
In april gaat het project **Stellenbosch** van start. In een nieuw woon- en bedrijvencomplex in de wijk Transvaal in Den Haag krijgt Steinmetz de beschikking over vijf appartementen.

Stichting Pelita en Stichting De Compaan krijgen respectievelijk 28 woningen voor senioren uit voormalig Nederlands-Indië en 20 woningen voor verstandelijk gehandicapten. Met die stichtingen zet Steinmetz een Trefpunt op van waaruit de benodigde zorg geleverd wordt aan de cliënten die de appartementen bewonen.

Kindergezinsvervangend tehuis **Anansi** betreft in het tweede kwartaal van het jaar het nieuwe onderkomen in Monster.

Steinmetz zorg en onderwijs

de structuur

Namen verklaard

Anansi

Bij de opening van het nieuwe onderkomen voor zeer jonge kinderen in 's-Gravenzande is een prijsvraag uitgeschreven voor een toepasselijke naam. Uit de inzendingen is 'Anansi' gekozen; de naam van de slimme Surinaamse/Antilliaanse sprookjesspin. Deze naam past goed bij de leeftijd van de bewoners en de multiculturele samenstelling van de groep.

Boermarke

Deze woonvorm is simpelweg genoemd naar de straat waarin hij zich bevindt.

Carla Schuurman Huis

Mevrouw Carla Schuurman-Holle (1909 - 1991) zat tijdens de Tweede Wereldoorlog in Indonesië gevangen in een Japans kamp. Daar besloot zij zich voor anderen in te zetten als zij de internering zou overleven. Dat voornemen heeft zij waargemaakt. Als bestuurslid van onder andere de Stichting Haags Fonds was zij 'duizendpoot en spin in het web' en onvermoeibaar op pad om financiën beschikbaar te krijgen en voorzieningen te realiseren. Groot waren haar betrokkenheid bij en inzet voor projecten die het Haags Fonds financierde, zoals 't Zomerse Hof, het Haags Mytylvormingscentrum, De Vleugel, Vuurvogel en De Schakel. Het 'project Zoetermeer' stelde ze zich als laatste opgave. Ze heeft het naar haar genoemde huis nog volledig in gebruik gezien, maar de officiële opening was driekwart jaar na haar overlijden.

Eliasdreef

Ook deze woonvorm is genoemd naar de straat waarin hij staat.

Flexzorg

De zorg- en dienstverlening bij de cliënt aan huis wordt bij de start in 2000 'ambulante dienstverlening' genoemd. Na enige tijd verandert dat in 'flexibele zorg'. Daaruit ontstaat vervolgens de naam Flexzorg.

Het Forum

De naam komt van Forum Romanum. Forum in de betekenis van marktplaats en centrale open plaats waar allerlei mensen naartoe komen, staat voor het laagdrempelige karakter van de voorziening en de verschillende groepen cliënten en maatschappelijke organisaties die erbij betrokken zijn. Het centrum ligt aan de Laan van Romen.

De Gantel

De Gantel is vernoemd naar een riviertje in het Westland dat gebruikt werd voor de aan- en afvoer van goederen. Het was in het verre verleden de belangrijkste getijrivier van het gebied. Woonvorm De Gantel ligt aan het Westlandse plein.

Gorgiashof

De appartementen liggen aan de Gorgiashof in Rotterdam.

Haags Fonds

In 1958 wordt de Stichting Haags Fonds voor het Gebrekkige Kind (kortweg Haags Fonds of Hafo) opgericht door particulieren, met als doel 'het bevorderen van de voorzieningen en de zorg in het algemeen voor motorisch en meervoudig gehandicapten'. Steun van het Hafo maakt de eerste dagopvang mogelijk voor meervoudig gehandicapte kinderen. Omdat de overheidsinstanties weigeren geld te investeren en zorgverzekeraars slechts een deel van de noodzakelijke (para)medische behandelingen vergoeden, is het Mytylvormingscentrum (MVC) lange tijd grotendeels aangewezen op particuliere financiering. Het Hafo heeft steeds veel steun geboden, niet alleen financieel maar ook praktisch. Vooral in de beginfase maakt het MVC dankbaar gebruik van de expertise en het netwerk van de diverse bestuursleden. De nieuwbouw in Waldeck en Zoetermeer komt onder verantwoordelijkheid van het Hafo tot stand en wordt bij oplevering overgedragen aan de Steinmetz Stichting. Sollicitatiegesprekken met bijvoorbeeld een nieuwe leidinggevende voor een locatie of een administrateur voor de Steinmetz Stichting worden gevoerd door bestuursleden van het Haags Fonds. De rol van het Hafo wordt wat beperkter als betere reguliere financiering tot stand komt. Voor speciale voorzieningen die buiten het AWBZ budget vallen, wordt echter nog vaak een beroep op het fonds gedaan.

Hofje van Boheemen

De locatie is gevestigd in en vernoemd naar Meubelenbergplaats Van Boheemen, het voormalige pakhuis en distributiecentrum van de familie Van Boheemen.

Kop van Zuid

De woonvorm is genoemd naar de bekende Rotterdamse wijk waarin hij ligt.

Logeerhuis De Villa

Logeerhuis De Villa is een nieuw onderkomen in Zomers Hof. De naam is het resultaat van een prijsvraag onder kinderen en medewerkers van het logeerproject.

De Patio

De Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapten vraagt aan buurtbewoners, lezers van het infobulletin van de Vereniging Gehandicapten Rotterdam en in eigen kring suggesties voor een naam voor de woonvorm in aanbouw. Van alle ingezonden voorstellen scoort bij stemming in een bestuursvergadering 'Rond de Patio' het best. Deze naam verwijst naar de vorm van het gebouw. Het bestuur neemt het voorstel niet helemaal over maar besluit de naam in te korten tot 'De Patio'.

PCenter

Het woord PCenter is samengesteld uit een aantal woorden en begrippen die verband houden met de opzet van en de bezigheden in het computeractiviteitencentrum. PC staat, hoe verrassend, voor de computer. Enter is

een veelgebruikte toets op het toetsenbord en staat tevens voor entree: 'binnenkomen'. Center wordt gebruikt in de betekenis van centrum.

Pluswonen Polanenhof

Pluswonen staat voor de extra zorg die de cliënt geboden krijgt in dit project. Doordat drie stichtingen uit drie verschillende sectoren in de zorg samenwerken, kunnen de cliënten gebruikmaken van de kennis en kunde van drie organisaties. Polanenhof is het adres.

De Schakel

De naam De Schakel doet pas in 1982 zijn intrede. Daarvoor wordt gesproken van E.M.G.-huis (E.M.G.: enkelvoudig motorisch gehandicapt). Lang is gezocht naar een naam waar alle partijen gelukkig mee zouden zijn. Van alle mogelijkheden die aangedragen worden, blijven ten slotte over: 't Reichertje, de Rode Eijk, de IJsvogel en Ons Eiland. Uiteindelijk wordt gekozen voor Ons Eiland. Die naam stuit echter op veel verzet bij de kinderen die er inmiddels wonen. Hun argument: "Wij willen niet op een eiland zitten maar juist tussen de mensen". De suggestie van een groepsleider om het huis De Schakel te noemen wordt met algemene instemming aanvaard. De kinderen motiveren hun keuze met: "Het is voor ons een schakel tussen thuis en de maatschappij, waar we later in moeten functioneren".

Senzorg

Senzorg (ambulante zorg voor mensen met niet-aangeboren hersenletsel) associeert vrij direct met 'sensor', een gevoelig waarnemingsinstrument. De naam bestaat uit de delen 'sen' en 'zorg'. 'Sen' is een belangrijke lettergreep uit onder andere de woorden 'hersens', 'essentie' en 'sensibel'. Het 'zorg'deel heeft geen betoog. Senzorg is een naam die stof tot nadenken biedt, en inspeelt op de receptoren, circuits en andere onderdelen van het cognitieve stelsel.

Sometz

Sometz staat voor Speciaal onderwijs met zorg. De naam verwijst naar het uitgangspunt van de stichting: het streven naar een integraal aanbod van onderwijs, zorg en revalidatie. Het is tevens een samenvoeging van de namen van de twee moederstichtingen: Sophia Revalidatie en Steinmetz zorg en onderwijs.

Kinder- en jeugdhotel De Spiegel

Het woord Spiegel is voor het kinder- en jeugdhotel gebruikt in de betekenis van (een deel van) de achtersteven van een schip. Omdat de locatie is gehuisvest in het internaat voor schippersjeugd De Meerpaal, gaat de voorkeur uit naar een scheepvaartterm. Er is eerst sprake van De Boeg maar een afdeling van De Meerpaal blijkt al zo te heten. Wat nog overblijft, is de andere zijde van het schip: de achtersteven.

Steinmetz

De heer F.M. (Frederik Marie) Steinmetz (1901 – 1975) was directeur van het gewestelijk arbeidsbureau 's-Gravenhage. Zijn speciale aandacht ging uit naar de afdeling bijzondere bemiddeling. Mensen die moeilijk een arbeidsplaats konden verwerven, met name op grond van handicap of ziekte, kregen daar bemiddeling. Zoals gebruikelijk bij veel arbeidsbureaus, was de heer Steinmetz als directeur tevens voorzitter van de commissie van advies voor sociale werkplaatsen, scholen voor buitengewoon onderwijs en de zogenoemde BLO-nazorg. Door een lezing van De Wit krijgt Steinmetz belangstelling voor de meervoudig gehandicapten, waarvoor na de schoolperiode nog helemaal geen opvang is. De heren maken kennis met elkaar en dat leidt er toe dat Steinmetz voorzitter wordt van het bestuur van het Mytylvormingscentrum. Uit waardering voor zijn betrokkenheid en inzet krijgt de nieuwe stichting voor voorzieningen voor volwassenen postuum zijn naam.

Steinmetz-Accommodaties

Een samenvoeging van delen van de namen Steinmetz Stichting en Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapten Rotterdam. De naam van de stichting die ontstaat na de fusie in 1994.

Stellenbosch

Weer een woonvorm die genoemd is naar de straat waaraan hij ligt.

Trefpunt Jacobastraat

Het trefpunt is gevestigd aan de Jacobastraat.

Twinkeltje

Deze naam komt uit een prijsvraag. Omdat deze winkel van Vuurvogel een ander karakter zou krijgen dan Werk aan de Winkel in Delft, zocht men een naam waarin de beoogde kleinschaligheid, gemoedelijkheid en het sprankelende karakter van de winkel tot uitdrukking komen. Twinkeltje wint: het geeft de sfeer goed weer en voldoet ook aan de eis dat het woord 'winkel' in de naam zit.

Tyltylcentrum De Witte Vogel

Toen het Tyltylcentrum nog Mytylvormingscentrum / Haags Tyltylcentrum heette, was een blauwe vogel het logo. Deze vogel komt uit een sprookje. De kinderen Mytyl en Tyltyl zijn voor hun ernstig zieke buurmeisje op zoek naar een zeldzame vogel. Een droom vertelt hen dat alleen 'de blauwe vogel' het meisje kan genezen. Ze zoeken overal maar vinden de vogel niet. Uiteindelijk geven ze het meisje hun eigen vogel en zij wordt beter. De namen mytyl en tyltyl zijn overigens gangbare aanduidingen voor respectievelijk lichamelijke en meervoudige handicaps. Als afsluiting van de reorganisatie van het Haags Tyltylcentrum in 2001 zoekt men een nieuwe naam voor de locatie. Uit de vele inzendingen van de medewerkers wordt gekozen voor 'De Witte Vogel'. Witte verwijst naar dokter De Wit, de man die zich gedurende vele jaren inzet voor een goede opvang en begeleiding van meervoudig gehandicapten, en die tevens grondlegger is van het Mytylvormingscentrum.

De Vleugel

De toenmalige bewoners kiezen uit een voordracht van namen 'De Vleugel'. Enerzijds omdat deze goed past bij de componistenwijk waarin de woonvorm ligt, anderzijds is er de associatie met 'de vleugels uitslaan' en het beschermende karakter dat in het woord vleugel schuilt.

Vuurvogel

Ouders van deelnemers van het d.v.o. (dagverblijf voor ouderen) Vredeoord en andere direct betrokkenen wordt gevraagd om suggesties aan te leveren voor een naam voor de nieuwe locatie in Waldeck. De aanduiding d.v.o. verdwijnt omdat die weinig toepasselijk is voor de groep jongvolwassenen waar het om gaat. Hij wordt gewijzigd in Tyltylactiviteitencentrum (TAC). Tyltyl is een gangbare aanduiding voor meervoudige handicaps. Uit de ingezonden namen kiezen de deelnemers Feniks. Die naam wordt gewijzigd in Vuurvogel omdat dat mooi past bij de oorspronkelijke naam van het pleintje waaraan het gebouw ligt: het Stravinskyplein. Stravinsky is immers de componist van het muziekstuk Vuurvogel. De componistenbuurt in Waldeck kent twee delen: een met namen van componisten van klassieke muziek en een met namen van jazzmuzikanten. Vuurvogel ligt op de grens. Het pleintje dat oorspronkelijk bij de klassieke wijk is gevoegd, wordt later onderdeel van de wijk met namen uit de jazz en daarmee verdwijnt de naam Stravinskyplein. Er zijn ook nog andere associaties: Vuurvogel past goed bij de warme rode kleur van de daken van het gebouw en de vogelnaam benadrukt de band met het Mytylvormingscentrum (MVC), de organisatie waar het TAC uit voortkomt. Het MVC heeft namelijk een blauwe vogel als logo.

Werk aan de Winkel

Uit een prijsvraag wordt unaniem de naam Werk aan de Winkel gekozen. Het is een naam die aanspreekt en de activiteiten kernachtig omschrijft. Werk aan de Winkel onderscheidt zich van Vuurvogel doordat de sfeer meer arbeidsmatig is - deelnemers hoeven tussentijds niet naar therapie - en doordat het een winkel is met dezelfde openingstijden als andere winkels. Een leuke bijkomstigheid is dat de afkorting WW goed past bij die van Vuurvogel (VV).

Woongroep Molière

De woongroep is genoemd naar de straat waarin hij ligt.

Woongroep Pascal

Ook deze woongroep is genoemd naar de straat waarin hij ligt.

Zevenkamp

En nogmaals: de woonvorm Zevenkamp ligt in de wijk Zevenkamp.

Zomers Hof / 't Zomerse Hof

In 1972 wordt het Haags Mytylvormingscentrum uitgebreid met een kindergezinsvervangend tehuis. De voorziening krijgt de naam 't Zomerse Hof, een verwijzing naar het complex woningen dat voorheen op deze locatie gevestigd was. Bij de verhuizing naar de nieuwbouw aan de Beresteinlaan wordt de naam veranderd in Zomers Hof.

Wij bedanken

De verschijning van deze publicatie is mede te danken aan de bijdragen van verscheidene cliënten, ouders en (voormalige) medewerkers van Steinmetz. De personen die een bijdrage geleverd hebben, worden hieronder vermeld.

A. Berends, ouder van cliënt en voormalig voorzitter Centrale Cliëntenraad

Drs. W.A. van den Berg, voormalig voorzitter Bestuur Steinmetz Stichting

Mevrouw drs. J.M.E. Berger, voormalig directeur Tytylactiviteitencentrum Vuurvogel

J.C. van Berkel, cliënt

J.I. Boog, voormalig directeur school Haags Tytylcentrum

H. Bosma, ouder van cliënt

Mevrouw drs. H. de Bruijn, regiomanager Rijnmond en Ommeland

Mevrouw J.C. Burger, cliënt

Mevrouw I.M. van Dommelen, voormalig logopedist Vuurvogel

R.A.M. Epskamp, locatiehoofd De Schakel / Anansi

C.M. van Esch, locatiehoofd De Vleugel

Mevrouw A.H. van Haastrecht, activiteitenbegeleider Vuurvogel

Mevrouw A. van Hamersvelt-Dam, voormalig lid Raad van Toezicht

Mevrouw A. 't Hart, voormalig maatschappelijk werker De Patio en Boermarke

Mevrouw K. van der Heijden, locatiehoofd Boermarke

Mevrouw drs. J.C.A. Hoenderdos, manager Bureau Beleid en Ontwikkeling

J.H.J. Hofsté, voormalig voorzitter Bestuur Stichting Accommodaties Lichamelijk Gehandicapten Rotterdam

H. Kloet, voormalig maatschappelijk werker Boermarke en De Patio

Mevrouw G.C. Lange-Steketee, beleidsmedewerker zorgkantoor Rotterdam

Mevrouw M. Liotard, cliënt

H.M. van der Loo, cliënt

Mevrouw L. Mai, cliënt

Mevrouw K. Oostwouder, locatiehoofd Vuurvogel

Mevrouw B.M. Peters, cliënt

Mevrouw I. de Raat, regiomanager Haaglanden

Mevrouw E. Tiersen, manager Senzorg Regio Rijnmond

Mevrouw B. Vorstman, voormalig hoofd paramedische dienst Haags Tytylcentrum

M. de Vos, cliënt

Drs. J.W.A. Waardenburg, algemeen directeur

Drs. W.J.E.E. van Waasbergen, voormalig psycholoog De Patio

Dr. P.J.L. de Wit, grondlegger en voormalig directeur Mytylvormingscentrum

J. P. Zilverentant, voormalig directeur De Patio

Literatuurlijst*

Berger, J.M.E.

"Je moet ermee leren leven, zeggen ze ..."

In gesprek met deelnemers in een tytyl-activiteitencentrum over hun beleving, ervaringen en waardering. Doctoraalscriptie Wijsgerige en Historische Pedagogiek, Rijks Universiteit Utrecht, augustus 1989.

Buijk, C.A.

Samenvatting van het rapport evaluatie van het experiment vervolgpvang TM-gehandicapten, Een onderzoek, uitgevoerd op verzoek van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur in de jaren 1987 - 1990.

Dietz, H.

Gehandicaptenzorg in Nederland Deel 12: Nederlandse Centrale Vereniging voor Gebrekkigenzorg 1953 - 1964, www.HarryDietz.nl, juli 1999.

Dietz, H.

Gehandicaptenzorg in Nederland Deel 17: Wonen voor lichamelijk gehandicapten 1945 - 1970, www.HarryDietz.nl, augustus 1999.

Magnus, C. & P.A.M. Leemans

Opmaat: ontwikkelingen in de woon- en dagvoorzieningen voor mensen met een lichamelijke handicap, NIZW, Utrecht, mei 1991.

Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

Wilt u even plaats maken? Rapport van de werkgroep dagverblijven volwassen lichamelijk gehandicapten, Den Haag, 1977.

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Mag ik even binnenkomen? Functiemodel Gezinsvervangende Tehuizen voor lichamelijk gehandicapten, Den Haag, maart 1983.

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Erkend perspectief, "Waarheen na het Tytylonderwijs?", Rapport van de Werkgroep Tytylschoolverlaters, Rijswijk, augustus 1984.

Nederlandse Federatie van Voorzieningscentra voor Lichamelijk Gehandicapten en Vereniging van Ouderorganisaties verbonden aan scholen en centra voor Lichamelijk Gehandicapten
Herkenning en Perspectief. Rapport Werkgroep Tytylschoolverlaters, februari 1982.

Nederlandse Federatie van Voorzieningscentra voor Lichamelijk Gehandicapten & Vereniging van Ouderorganisaties verbonden aan scholen en centra voor Lichamelijk Gehandicapten
Herkenning en perspectief, Symposiumverslag, september 1982.

Nederlandse Federatie van Voorzieningscentra voor Lichamelijk Gehandicapten
Perspectief op maat, Congresverslag Apeldoorn, september 1990.

Ree, L. de

Empowerment in de hulpverlening: een introductie. In: T. Royers, L. de Ree en G. Verbeek (red). *Empowerment. Eigenmachtig worden in de hulpverlening*; Utrecht, Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW, 1998.

Ree, L. de

De inbedding van een methodiek voor vraaggestuurde vormen van zorg- en dienstverlening in de organisatie. In: *Handboek Thuiszorg (bijdrage C1.6)*. Elsevier Gezondheidszorg, Maarssen 2003.

Steinmetz Stichting

Inleidingen, gehouden ter gelegenheid van het Symposium: Tytylmeervoudig Gehandicapten in woonvorm en activiteitencentrum, Den Haag, april 1989.

Steman, C.H. (red.)

Werken met Tytylmeervoudig Gehandicapten: verslag naar aanleiding van een studiedag, NIZW, Utrecht, december 1992.

Stichting Raad voor het Maatschappelijk Welzijn

Advies van de adviesgroep welzijnsbeleid gehandicapten betreffende de ontwikkeling van een beleidsvisie ten aanzien van het werk ten behoeve van de lichamelijk gehandicapten, Rotterdam, 1972.

Tijdschrift voor orthopedagogiek

Themanummer november 1980 nr. 11, Wolters-Noordhoff.

* Jaarverslagen en interne notities zijn niet in de literatuurlijst opgenomen.

De auteurs

De auteurs zijn ieder op hun eigen wijze en vanuit hun eigen vakgebied betrokken geraakt bij deze uitgave. Henna van Gaans (1946) was van 1999 tot 2002 directiesecretaresse bij Steinmetz. Vanuit haar functie heeft zij zich een beeld eigen gemaakt van het verloop van de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van Steinmetz. Die waarneming gekoppeld aan haar ervaringen met historische archieven bij andere organisaties leidt tot het idee een historisch archief voor Steinmetz te gaan opzetten. De verhuizing van het Centraal Bureau werd de directe aanleiding. De nieuwe locatie beschikt over een prachtige archiefruimte en Henna stopt met haar werk als directiesecretaresse en wordt projectmedewerker bij Bureau Beleid en Ontwikkeling. Een van haar taken wordt het opzetten van een historisch archief.

In 2003 wordt haar gevraagd voorbereidende werkzaamheden te starten voor een publicatie ter ere van het vijfjarig jubileum van Steinmetz. Daarop is zij gestart met de interviews met sleutelfiguren uit het begin van de geschiedenis van Steinmetz. Liesbeth de Ree (1955) wordt begin 2004 ook betrokken bij dit project. Zij was van 1981 tot 2000 als orthopedagoge werkzaam op Vuurvogel. Haar directe betrokkenheid bij de ontwikkelingen die daar gedurende die periode plaatsvonden kan ze goed

gebruiken bij de invulling van de terugblik 'Vijftig jaar de cliënt centraal'. Vanaf 2000 is zij als beleidsmedewerker stichtingsbreed betrokken bij Steinmetz. Gedurende een tiental jaren was zij ook werkzaam bij het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, waar zij onder meer meewerkte aan publicaties met als onderwerpen respectievelijk 'recente vernieuwingen in de begeleiding van mensen met een verstandelijke handicap' en 'empowerment in de hulpverlening'. De ervaring met deze werkzaamheden droeg bij aan de onderbouwing van het uiteindelijke verhaal.

Gezamenlijk hebben Henna en Liesbeth de informatie uit interviews en groeps gesprekken geïnventariseerd en de keuze gemaakt om geen uitputtend verslag te schrijven maar een terugblik te maken. Zij stonden daarnaast stil bij de vraag wat de rode draad van het verhaal zou moeten zijn. Vervolgens heeft Henna de taak op zich genomen een volledig en feitelijk juist verhaal te maken en fotomateriaal te verzamelen. Liesbeth heeft zich gericht op de verdere uitwerking van het inhoudelijke gedeelte.

Colofon

Stoeien met de vraag; de geschiedenis van Steinmetz in vogelvlucht is een eenmalige uitgave van Steinmetz zorg en onderwijs.

Uitgever: Steinmetz zorg en onderwijs, Rijswijk

Redactie, eindredactie en coördinatie: Henna van Gaans, Liesbeth de Ree en Bureau Karin de Lange bv, Den Haag

Illustraties: archief Steinmetz zorg en onderwijs

Fotoselectie: Henna van Gaans en Liesbeth de Ree

Vormgeving en opmaak: Jean Cloos Art Direction bv BNO, Den Haag

Drukwerk: Albani Drukkers BV, Den Haag

Druk- en zetfouten voorbehouden,

© Steinmetz zorg en onderwijs, Rijswijk, 2005

Overname van tekst uit deze publicatie is toegestaan na voorafgaande toestemming van de uitgever en met vermelding van de bron. Foto's mogen niet overgenomen worden.

Noot:

De samenstellers van deze publicatie hebben hun uiterste best gedaan de rechthebbenden van gebruikte illustraties te achterhalen en waar mogelijk de bron bij de illustraties vermeld. In bepaalde gevallen zijn foto's gebruikt die eerder in jaarverslagen gepubliceerd zijn en waarvan de rechthebbenden destijds hoogstwaarschijnlijk hebben ingestemd met publicatie. Personen op foto's is indien mogelijk om toestemming gevraagd voor publicatie.

